REDACȚIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primesc. — Manuscripte nu se retrimit.
INSERATE
se primesc la Administrațiune în Brașov și la următórele
BIROURI de ANUNȚURI:
în Viena: la N. Dukes Nachf. Nux. Augenfeld & Emeric Lessner. Heinrich Schalek. A. Oppelik Nachf. Anton Oppelik. în Budapesta: la A. V. Goldberger. Ekstein Bernat, Iuliu Leopold (VII Erzsébet-körut).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o seriă garmond pe o colónă 10 banĭ pentru o publicare. — Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială. — RECLAME pe pagina 3-a o seriă 20 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI

(Numĕr de Dumineca 3).

„GAZETA“ iese în fiĭcare ḍi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe șése lunĭ 12 cor., pe trei lunĭ 6 cor.
N-rii de Dumineca 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Dumineca 8 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la d-nii colectorĭ.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare, Târgul Inului Nr. 30, etagiu I.: Pe un an 20 cor., pe șése lunĭ 10 cor., pe trei lunĭ 5 cor. Cu dusul în casă: Pe un an 24 cor., pe 6 lunĭ 12 c., pe trei lunĭ 6 coróne. — Un esemplar 10 banĭ. — Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 14.—Anul LXVI. Brașov, Dumineca 19 (1) Februarie. 1903.

Stărĭ posomorîte în Ardeal.

Dăm loc mai jos în traducere românéscă unui interesant articol, ce-l vedem publicat în ḍiarul „partidei poporale“ maghiare și în care se vorbesce despre Românii din Ardeal și despre purtarea Maghiarilor ardelenĭ față cu ei.

Acest articol se începe cu următórele cuvinte: „*Triste stărĭ domnesc în Ardeal. Sub piciórele rassei maghiare se clătină pământul și Românii înainteză mereu*“....

Deja aceste rêndurĭ introducĕtóre ne dau de ajuns sĕ înțelegem, care este adevĕrata temere și îngrijire a scriitorului lor. Pe lângă afirmările sale neesacte și false, scriitorul face mai multe mărturisirĭ pline de adevĕr despre purtarea Maghiarilor ardelenĭ față cu poporul român.

Se vede însĕ din tóte cele adevĕrate și neadevĕrate, ce le aduce înainte, că autorul amintitului articol e numai de aceea îngrijat, că Românii prea înainteză, că se înmulțesc și se desvóltă prea cu mare putere, fără a-șĭ fi cerut mai înainte măcar permisiune dela stăpânii ḍilei de pe la cele deregătorii din Ardeal.

Cei dela pressa maghiară și toțĭ câțĭ le dau în glas, ne vin nouĕ Românilor necontenit cu „patriotismul“ și sunt obicĭnuițĭ a ne face la tótă ocasiunea cele mai aspre imputărĭ, că acesta ne-ar lipsi, că n'am voi sĕ-l cultivăm cum trebue.

Ei bine, întrebăm, ce patriotism este acela, care susține, că merg rĕu trebile în Ardeal, fiind-că Românii înainteză. Dér óre nu Românii fac poporațiunea covĕrșitóre a Ardealului? Și decă acésta nu se póte nega, atuncĭ cum hantătar s'ar puté ca Ardealul sĕ dea înderĕt, când majoritatea poporațiunei sale înainteză?

Dér dau înderĕt Maghiarii din Ardeal — va ḍice autorul articolului din „Alkotmany“ — și acésta e de ajuns ca Ardealul sĕ fie de plâns! Curiósă stare de lucrurĭ, cum se oglindéză ea în mintea „patriotului“ din cestiune! Maghiarii ardelenĭ regreséză fiind-că Românii progreséză; de aicĭ urméză că pentru ca Maghiarii sĕ pótă înainta, Românii ar trebui sĕ umble calea racului. Atuncĭ situația din Ardeal n'ar mai fi posomorîtă.

Simte cu tóte astea și scriitorul amintit, că tot numai Maghiarii ardelenĭ sunt de vină, că Ardealul merge așa de prost. Guvernul unguresc îndată după înființarea dualismului, la 1867, a pus pe toțĭ fiiĭ nemeșilor maghiarĭ în funcțiunile (tistiile) din Ardeal. Deregĕtorii din comitatele ardelene s'au ridicat toțĭ prin influința politicei de clică și de castă.

Aceștia au multe pĕcate și cea mai rea politică au făcut'o față cu poporul român. Sistemul ḍis liberal a eschis pe fiĭ poporului român dintre funcționarĭ. De aceea în timp de 35 de anĭ administrația n'a putut dobêndi nimic pe terenul maghiarisării.

Așa vorbesce autorul articolului fóiei maghiare. Dér nu se oprește aicĭ, ci continuă cu descoperirea pĕcatelor Maghiarilor ardelenĭ.

Spune că guvernul a vrut sĕ maghiariseze prin școlă. Dér dascălii maghiarĭ vĕd în fie-care școlar român un mic trădător de patrie și nu tractéză cu el ca cu ceilalțĭ, ér conșcolarii maghiarĭ îl eschid din societatea lor. Și ceea-ce face tinerimea maghiară în școlă, face în mare societatea maghiară. In Ardeal și adĭ domnesce sistemul de clică și de castă....

Étă de ce, după părerea fóiei maghiare, dau înderĕt Maghiarii și înainteză Românii din Transilvania!

Rĕul acesta — crede — s'ar puté îndrepta numai când Maghiarii n'ar mai eschide din societatea lor pe Românĭ. Atuncĭ maghiarisarea ar progresa cu pașĭ uriașĭ...

Ce rĕtăcire, câtă nepricepere a adevĕratei stărĭ de lucrurĭ!

Nu de a fi primițĭ la petrecerile și ospețele Maghiarilor, ci de drepturĭ egale cu aceștia și de respectarea lor reciprocă au lipsă Românii. Numai întruparea patriotismului adevĕrat póte salva sĕrmanul Ardeal.

Revista politică.

Intréga sĕptĕmână nu s'a vorbit în *dieta ungară*, decât despre *proiectele militare*, carĭ scim, că s'au pus la ordinea ḍilei. Cei din partidul lui Kossuth unițĭ cu ugroniștii și cu partidul poporal șĭ-au pus de gând sĕ zădărnicéscă intenția guvernului, ca din proiectele acestea sĕ devină lege. Lupta se pórtă din partea opoșiției cu mult foc și energie. Prin vorbirĭ lungĭ, ce le țin oratorii ei, se urmăresce trăgănarea desbaterei la infinit, se face decĭ așa numita obstrucțiune contra proiectului. Intr'una din ședințele trecute groful Eug. Zichy din partidul guvernamental a declarat, că el iese din acest partid, fiind-că promisiunea ce a făcut'o alegĕtorilor sĕi de a nu vota proiectele, îl silesce la acésta. Declarația lui Zichy i-a cam opărit pe cei din tabĕra guvernamentală și chiar ministrul de honveḍĭ br. Fejervary a credut, că e bine sĕ rĕspundă, făcênd promisiunĭ în dreptă și în stânga și punênd în vedere împlinirea dorințelor, *pe cât se póte și pe cât nu s'ar atinge unitatea armatei*. Una a ținut însĕ s'o declare br. Fejervary: *armată independentă maghiară nu putem sĕ dobêndim*, o ast-fel de armată, ḍise el, nu doresce nicĭ chiar majoritatea „națiunei“. Și mie mi-ar plăcé, adause mai târḍiu ministrul, ca tótă lumea s'o tragem pe calapod unguresc, — dér decă *nu se póte?*

In acelașĭ timp proiectele militare s'au pus în desbatere și în *parlamentul austriac*. Cehii radicalĭ au declarat, că nu le primesc, Cehii tinerĭ le primesc numai din considerare față cu posiția de mare putere a monarchiei, Germanii le admit. Proiectul despre sporirea contingentului de recruțĭ a fost primit în prima cetire și s'a dat apoi unei comisiunĭ speciale spre desbatere.

*

In ședințele de Lunĭ și Marțĭ ale congregației comitatului Arad s'au petrecut lucrurĭ interesante. Amintim între altele, că membrul român M. Veliciu a ținut un frumos și energic discurs în apĕrarea *dreptului de limbă*. D-l Veliciu a interpelat pe vice-șpanul, décă e adevĕrat, că deși în Ianuarie 1869 congregația comitatensă a hotărît cu unanimitate, ca protocólele adunărilor sĕ se ia și în limba română, totu-șĭ acésta nu se observă? — Vice-șpanul a rĕspuns, că el a găsit starea de lucrurĭ la comitat așa cum e astăḍĭ și așa o va și menține, deóre-ce dispoșiția privitóre la limba protocolară română nu se póte esecuta. Ungurii aplaudéză, Românii protestéză. — D-l Veliciu replică într'un frumos discurs. Spune, că Românii nu pot rĕmâné datorĭ atuncĭ, când se ignoréză dreptul întrebuințărei limbei lor. Prin aceea, că se nesocotesce dreptul limbei române — ḍise oratorul — se aruncă sĕmința urei, a pismei și a zavistiei. „Nisuința d-vóstrĕ de a-ne face cu trup și suflet Maghiarĭ, nu vĕ lasă sĕ respectațĭ legea“. Șoviniste au fost tóte guvernele de la Tisza încóce, șovinismul însĕ nu s'a presentat nicĭodată așa fără cumpĕt ca acum sub era lui Szell, marele întortocător al cuvintelor „drept, lege și dreptate“. „Urméză de aicĭ — continuă oratorul — ca și noi naționalitățile sĕ ne strîngem șirurile, sĕ ne apĕrăm, pentru-că și noi avem dreptul a-ne iubi limba, datinile și tradițiile nóstre“. Oratorul încheie ḍicênd, că „in lupta pentru limbă și neam una suntem, căcĭ am învĕțat de la strămoșii noștri a ne lupta mai mult pentru limbă, decât pentru viéță“.

In ședința de Marțĭ s'a discutat érăși cu foc asupra mai multor afacerĭ, membrii românĭ luând parte însemnată la discuțiune.

*

FOILETONUL „GAZ. TRANS.“

Cântece.

1.

Bosioc cu fire verḍĭ,
Cóce Țica la scoverḍĭ
Pentru dorul de pe deal,
Că bărbatul e'n Ardeal.

Bosioc cu fire verḍĭ
Vino neică sĕ mĕ veḍĭ,
Că veciuii s'au culcat
Și zăvoḍii i-am legat.

2.

Neică cu garófă 'n piept,
Până când sĕ tot aștept?
Na uu gălbior din salbă,
Cumpĕrățĭ cămașă albă,
Și dintr'altul fă inele
Sĕ ne logodim cu ele.

3.

Ce porțĭ lele la gimbir?
Da boboc de trandafir,
Că sĕ-'ntórce dumnealui
Din partea Ardealului.

Adu-l boiestraș acasă,
Că i-am pus scoverḍĭ pe masă,
Lângă ele'n loc de apă
Vin de Țéră în nastrapă;
Ș'apoi trandafir frumos
Adu-l Dómne sĕnĕtos.

Doină.

Rĕsbóiele lui Ștefan-cel-mare.

După istoricii poloni Dlugoss și Cromer.

De Nic. Densușianu.

— Urmare —

Espedițiunea Sultanului Baiazet II asupra Moldovei în a 1484 1485 [1])

Istoricul polon *Martin Cromer*, decedat în a. 1589, ne descrie astfel rĕsboiul, ce l'a avut *Ștefan-cel-Mare*, Voivodul Moldovei, cu *Baiazet II*, Sultanul turcesc [2])

„Sultanul Baiazet“, scrie dênsul, „după ce restabili pacea în imperiul sĕu, făcu în anul 1484 o espedițiune pe uscat și pe mare asupra *Basarabiei și Moldovei*, ca sĕ-șĭ rĕsbune de rușinea și înfrângerile, ce le suferise tatăl sĕu (Mohamed II) din partea lui Ștefan. Dênsul ocupă așa-ḍer cu marĭ pierderĭ orașele *Chilia* de lângă Dunăre, și *Cetatea-Albă* de lângă gurile rîului Nistru, care aveau *fortificațiunĭ forte puternice*, și tot în cursul acestui an, precum și în anul următor *devastă Moldova în lung și în lat*, și după cum spune Paul Ioviu o supusese, ceea-ce nu este adevĕrat. De astă-dată Ștefan Voivodul vĕdênd, că óstea Turcilor este cu mult mai mare, decât a sa, se puse în defensivă, alegându-șĭ *posițiunĭ de apĕrare în locurĭ mai sigure și mai greu de străbătut*, țéra acésta fiind muntósă și plină de pădurĭ; totodată dênsul cerù ajutor dela regele Casimir al Poloniei, promițêndu-i, că-i va depune jurămêntul ce-l cerea de atâta timp.

Regele Casimir cugetă, că nu trebue sĕ piérdă acéstă ocasiune favorabilă, ca sĕ aducă în legăturĭ mai strînse cu Polonia și sĕ alipéscă pe lângă sine pe un Principe, care a învins pe Turcĭ, pe Tătarĭ și pe Ungurĭ și le-a causat atâtea neajunsurĭ, și care până în timpurile aceste despreṭuise în continu autoritatea sa. Cu tóte că regele Casimir scia, că ceea ce nu se face din inimă, ci se simuléză numai pentru împrejurările timpului, nu póte sĕ aibă stabilitate și consistență, totu-șĭ dênsul cugetă, că e mult mai bine, ca prin Ștefan sĕ țină departe de frontierele Poloniei pe Turcĭ, acești dușmanĭ înverșunațĭ ai tuturor Creștinilor, decât ca trădând óre-cum pe Moldovenĭ, dênsul sĕ iee asupra sa rĕspunderea unui rĕsboiŭ atât de grav.

„Totodată regele Casimir credea, că Turcii, cu tóte că dênsul nu le va da nicĭ o ocasiune de rĕsboiŭ, ei totușĭ nu vor înceta ca sĕ facă incursiunĭ și sĕ infesteze Rusia, Podolia și Litvania, îndată ce vor supune Moldova și vor distruge acest părete, ce-i despărția de Polonia. De altă parte regele Casimir se temea, că Românii vĕdênd, că au ajuns sub tirănia cea barbară a Turcilor numai din causă, că Polonii nu le-au dat ajutor, vor deveni cei mai înverșunațĭ inimicĭ ai sĕi....

„Astfel pe la începutul tómnei din a. 1485 regele Poloniei plécă la Leopole, unde găsi adunată tótă nobilimea din Rusia

[1]) In capitolul precedent din Nr. 8 strecuràndu-se unele erorĭ de tipar, se se cetéscă în Colóna I l. 4—5: *Memorabila bătaia dela Valea Albă séu Rĕsboienĭ* întêmplată în 26 Iulie 1476.

[2]) *Cromeri* Polonia sive de origine et rebus gestis Polonorum libri XXX (Ed. Coloniae Agrippinae 1589) p. 432—434.

Scim, că în *Franța* s'a deslănțuit în timpul din urmă o mare luptă între guvern și clericalĭ pe tema esecutărei unei legĭ, ce reclamă statului supravegherea instrucției în șcólele susținute de călugărĭ. Ḑilele trecute era la ordinea ḑilei în parlamentul frances desbaterea budgetului cultelor. Socialiștii și o parte din republicanĭ au atacat violent acest budget și au cerut, ca el sĕ fie șters. Atacul acesta a adus în mare încurcătură pe ministrul-president Combes, care—lucru de mirat— s'a ridicat sĕ apere religia. A simțit póte și el, că un stat nu póte esista fară religie, și sentimentul acesta i-a stors de pe buze declarațiunĭ, carĭ au provocat o mare furtună în tabĕra socialiștilor și a republicanilor radicalĭ. Combes a ḑis numai atâta, că „poporul frances nu se póte mulțumi cu acele simple idei de moralitate, pe carĭ le propagă șcóla. Luĭ îi trebuesc *ideile credinței*, pe carĭ *numai bisericele ni-le dau*, și aceste idei sunt necesare“. In urma acestei declarațiunĭ posiția ministeriului-Combes a devenit critică și se crede, că va cădé cabinetul. Fapt este, că budgetul a putut fi votat numai cu ajutorul voturilor date de grupurile din oposiție.

*

O scire interesantă s'a rĕspândit de-un mare ḑiar rusesc din Petersburg. *Rusia și Austro-Ungaria*, spune acea scire, nu sunt de loc mulțumite cu reformele, ce are de gând sĕ le introducă Turcia în provinciile sale locuite de creștinĭ. Aceste douĕ marĭ puterĭ au redactat un nou plan de reforme, care sĕ fie discutat într'o *conferență internațională*, ce ar fi sĕ se țină în Constantinopol.

De altă parte se anunță, că revoluționariĭ bulgarĭ din Macedonia îșĭ urméză uneltirile lor contra Turciei. Ei se pregătesc din greu pentru evenimentele sângeróse, ce se afirmă, că vor isbucni la primăvară.

»Românii în Ardeal.«

Sub acest titlu ḑiarul *„Alkotmány“*, care este organul partidul poporal, scrie în ultimul sĕu numĕr următoriul articol, trimis precum asigură numitut diar, de un cunoscător al raporturilor din Ardeal:

In Transilvania, acéstă patrie muntósă, situația este fórte tristă. Pămêntul se sgudue sub picióręle rassei maghiare și Românii înaintéză mereu. Bóla este veche. S'au ivit mulțĭ doftorĭ, dér nicĭ unul n'a putut-o vindeca. Rĕul a devenit din ce în ce mai primejdios și a luat proporții din ce în ce mai marĭ. Și acuma ese la ivélă că aceia au avut dreptate, carĭ au judecat chestiunea românéscă altmintrea și au recomandat alte căi pentru resolvarea ei, și nu cum era judecata cercurilor oficiale.

Simburele chestiunii acesteia se află în desvoltarea istorică și în raporturile ardelenescĭ. Trebue sĕ recunóscem, că poporul român a avut în Ungaria în totdéuna un rol subordonat. Nu erau considerațĭ ca cetățenĭ ai statului, ci numai ca veneticĭ, carĭ n'ar avé nicĭ dreptul nici, capacitatea de libertate. Religia lor n'a fost, de cât o religie tolerată. Multe lucrurĭ au contribuit la aceea, ca ei sĕ vadă în Ungurĭ dușmanĭ. Causa principală a fost sistemul jobăgiei, tocmai din pricina raporturilor speciale ardelenescĭ. Aprópe s'ar puté dice, că în Ardeal *numai Valahiĭ erau iobagĭ*. Ungurii, Sĕcuii, și Sașii în totdéuna au fost liberĭ. Românii orĭ încotro îșĭ întorceau privirile, nu vedeau de cât că rassa lor este asuprită și că Ungurii sunt stăpânii lor. Valahii mai toțĭ erau iobagĭ. Décă vr'unul din ei dobândea nobilimea, în curênd sĕ contopia cu Ungurii. Sclăvia acésta îĭ apăsa ca o greutate uriașe.

In asemenea împrejurărĭ se aflau ei când veni transformarea de la 1848. Guvernul din Viena a făcut tot posibilul ca sĕ-i câștige pentru ajungerea scopurilor sale. Și n'a fost greu acest lucru. Agitatorĭ se găseau de ajuns, pe carĭ cei de sus parte îĭ mituiau, parte îĭ înduceau în rĕtăcire. Și nicĭ nu ne putem mira, că poporul român s'a lăsat sĕ fie tras pe sfóră. Sĕrmanul țĕran român n'a vĕdut în viéța lui de la Ungurĭ, de cât ură, brutalitate și tiranisare, și orĭ-ce venea de la Ungurĭ era întimpinat cu neîncredere de cătră Românĭ. Era ușor sĕ-i facĭ a crede, că împĕratul este acela, care împarte dreptatea. După ce Ungurii au capitulat la Șiria desamăgirea a fost mare. Numai acuma au vĕdut ce greșélă mare au făcut, când au luptat contra Ungurilor. Cetind în scrierile emigranților, că aceștia aveau de gând a isbândi independența Ungariei cu ajutorul Românilor, ne vine sĕ rîdem. Cu tóte acestea Kossuth aicĭ n'a greșit. Pe acele timpurĭ erau mulțĭ prietini de ai Ungurilor printre Românĭ, ér majoritatea covîrșitóre privea lucrurile cu indiferentism.

Și astăḑĭ? Un fruntaș Român îmĭ spunea: „Maghiarii susțin, că noi am gravita spre Bucurescĭ! Domnule Politicianul român, care ar propovedui așa ceva, ar fi nebun. Insĕ, décă cineva dintre noi v'ar spune, că nu gravităm spre Bucurescĭ sĕ fițĭ convins, că acela a mințit“. Astăḑĭ Românii din Ardeal alcătuesc un întreg separat, un stat în stat. Ei au tendințe și scopurĭ diferite de ale Maghiarilor. In societatea lor nu toleréză element strĕin, pressa lor ațîță ura (?—Red. „Gaz“.) La suprafață este în tótă puterea sa spiritul acela îndărătnic, încăpățînat și rebel despre care istoricii și politicianii noștri de atâtea orĭ pomenesc.

Causele acestui trist regres sunt a se căuta mai cu sémă în raporturile ce au urmat după dualism. Guvernul ungar a pus în deregătorii în locul funcționarilor cu gulerele de tinichea, pe fii nobilimei mijlocie. Bietul țĕran român, se simția în fața acestora, par'că s'ar fi întors vremurile de dinainte de 48. Vedea, că Ungurul stăpânesce din nou și îĭ dă poruncĭ. Corpul funcționarilor de la comitatele ardelenescĭ era constituit esclusiv pe temeiul sistemului de gașcă și caste. Domnii aceștia au multe fărădelegĭ pe consciința lor. Cele mai grele pĕcate le-au sĕvîrșit însĕ în potriva statului ungar prin aceea, că față cu poporul român au urmat politica cea mai greșită. Uitară aceștĭ domnĭ, că sunt deregătorii plătițĭ ai poporului. Purtarea lor lipsită de dragoste de dragoste, brutală și nedréptă a produs fructe amare. Sistemul liberal (?), pe temeiul căruia nu puteau sĕ ajungă la deregătorie, de cât aceia carĭ îșĭ jertfeau principiile guvernului, i-a scos afară pe fiiĭ poporului român dintre diregătorĭ. Și apoi sĕ ne mai mirăm, că după acțiune a urmat reacțiune? Administrația în lunga epocă de 35 anĭ n'a putut înainta de loc cu maghiarisarea. Din contră. Când s'a făcut împăcarea, erau printre Românĭ unii moderațĭ, alții indiferențĭ, astăḑĭ cu toții sunt de o singură părere, chiar și aceia, carĭ sunt silițĭ a o tăinui acésta.

Guvernul vĕḑênd primejdia, căuta sĕ maghiariseze cu orĭ-ce preț, mai ales în școlĭ. Cunóscem cu toții ḑicătórea, că a cui e șcóla, a aceluia este viitorul. Vedem în fie care ḑi, cum tinerii maghiarĭ, românĭ și nemțĭ în șcólele militare se hrănesc cu spiritul austriac și devin cu încetul „gutgesinnt“, adecă devin militarĭ. Acum sĕ aruncăm o privire asupra șcólelor din Ardeal. Țĕranul simplu român îșĭ dă copilul când e de 6 anĭ la șcóla maghiară și învață acolo adesea câte 16 anĭ. Invĕțătorii și profesorii maghiarĭ pot sĕ-l dreseze, sĕ-i facă educația, după cum le place. Și care este resultatul? Așĭ vré sĕ sciu óre câțĭ Românĭ sunt în tot Ardélul, carĭ sĕ se mărturisésca cu trup cu suflet de patrioțĭ-maghiarĭ? Cred că fórte puținĭ.

Causa principală a acestei lipse de resultat, trebue sĕ o căutăm érăși în societatea maghiară. Profesorii vĕd în fiecare băiat român, câte o mlădiță trădătóre de patrie, și nu-l trateză ca pe ceilalțĭ. Băieții de Ungur îl ocolesc și nu-l primesc în mijlocul lor. Bietul băiat trebue sĕ le suporte tóte acestea numai din causa, că el este valah. Se deștéptă într'înșii îndĕrătnicia și fac și ei separatism. Profesorii observă cu mirare, că nu vin la cercul literar și la serbărĭ. Ei însĕ n'au cunoscință, că colegii lor șĭ-au bătut joc de ei, fiind-că declamau poesiile maghiare cu accent strĕin. Cu metoda acésta nu ne câștigăm, decât dușmanĭ, dér nu maghiarisăm.

Și ceea-ce face tinerimea în șcólă, același lucru îl face și societatea ardelenéscă în viéță. In Ardeal până în ḑiua de astăḑĭ domnesce sistemul de gașcă și de caste. Se face deosebire între cei-ce se cobóră din familii „bune“ și din familii „slabe“. Cei din familiile bune se separă cu îngrijire de ceilalțĭ, mai ales de Românĭ. Cunosc un bărbat distins, care în viéța publică are un rol însemnat. Dușmanii lui, vrênd sĕ-l facă de rîs, i-au scos vestea, că-i de origine Român. Ĕtă, așa e societatea ardelenéscă! Măcar că maghiarisarea ar progresa enorm și ura Românilor față cu Maghiarĭ ar slăbi în mod însemnat, décă nu i-am esclude din contactul social. Acesta însĕ este un lucru greu. Prejudițiile sunt un puternic zăgaz. Căsătoriile între Maghiarĭ și Românĭ sunt fórte rare. Membrii clasei numită gentry nu i-au fată de Român în căsĕtorie.

La poporul de rênd vedem raporturĭ cu desăvârșire opuse. Țĕranul maghiar are contact des cu Românul. *Frumósa și melodiósa limbă românéscă, are un rol mijlocitor în tot Ardealul.* O vorbesc, de-opotrivă Maghiarii, Sĕcuii și Sașii. Printre țĕranĭ căsĕtoriile mixte sunt la ordinea ḑilei. Căsĕtoriile acestea însĕ, din pĕcate, mai tot-déuna se fac în paguba Ungurilor. Sate întregĭ s'au romanisat (?) pe acéstă cale. Guvernul nu înființéză școlĭ, n'are banĭ, fiind-că i-a plasat în transformarea școlilor catolice în școlĭ de stat. Poporul n'are învĕțători și se duce sĕ învețe la „dascălĭ“. serviciul divin protestant nu atrage sufletul omului simplu. El ascultă cu drag pe preoții de ritul oriental.

Românismul în Ardeal astăḑĭ este o putere mare. Și acéstă putere este cu desăvêrșire contrară maghiarismului. Ĕr clasa de mijloc maghiară se ruinéză, piere. Ḑi de ḑi audim, că s'a prăpădit proprietarul cutare sĕu cutare. In vechile curțĭ nemeșescĭ se bate darabana și în curia străbună îetră proprietarul strĕin. Ne usturä sufletul, când privim la câte o comună, unde înainte cu vre-o douĕ decenii erau câte 8—10 proprietarĭ maghiarĭ. Astăḑĭ s'au ruinat cu toții. O parte a averilor au cumpĕrat'o Românii, o altă parte Sașii. S'a spart păretele cinstitei curțĭ nobilitare și s'a făcut din ea cârciumă, ér din cerdacul ei *poruncesce Măria Sa jidanul cu lanțul de aur la ciasornic.*

Aicĭ am ajuns. Óre vom învĕța minte? Ne vom reculege óre, când ne vom gândi la viitorul, ce ne așteptă? Orĭ vom cădé mereu pe panta prăpastiei? Dumnedeu o scie.

Cestiunea românéscă este fórte acută (el van mérgesedve). Pĕcatele le pórtă guvernul din Viena, societatea din Ardeal și conducĕtorii poporului român. Fie-care po-

---

și Podolia, pe care o chemase sub arme. Aicĭ mai sosiră fórte mulțĭ voluntarĭ din Polonia și din Litvani, prevĕḑuțĭ cu cai și bine armațĭ, așa că numĕrul acestei trupe era de 20,000 călărețĭ. De la Leopole regele plecând trecù Nistrul pe la Haliciŭ și sosi la Colomea pe ḑiua, ce o fixase în comună înțelegere cu Ștefan, și puse castrele sale pe un câmp întins și deschis.

„Nu mult după sosirea regelui veni și Ștefan cu o suită alésă de fruntușĭ și călărașĭ.... Aicĭ Ștefan depuse jurămêntul după o formulă anumită, că dênsul dimpreună cu întréga Moldovă se pune sub protecțiunea lui Casimir și a succesorilor sĕi regĭ ai Poloniei.... că va da ajutor regelui polon cu tóte puterile sale în contra tuturor inimicilor, că nu va încheia nicĭ un tractat de alianță cu altă putere în contra dênsului și nu va întreprinde nicĭ un act de ostilitate în contra regelui și a Polonilor... Astfel atuncĭ *acel resboinic ager și feroce, învingătoriŭ superb al mai multor popóre și regĭ* [1]), silit de împrejurărĭ îșĭ plecà capul înaintea regelui polon..... In urmă Ștefan onorat cu darurĭ de ospitalitate se întórse în Moldova primind de la regele, Poloniei un ajutor de 3000 călĕrețĭ, peste carĭ era comandant Ioan Carncoviul numit și Polacul... Din momentul acela Ștefan fù încredințat de ajutorul Polonilor. El însĕ nu se dimise la o luptă generală și decisivă, ci hărțuia în continù cu vehemență pe Turcĭ prin atacurĭ parțiale și adese-orĭ 'i împrăscia și fugăria, causându-le marĭ perderĭ. Moldoveniĭ, carĭ în tocmai ca și Turciĭ aveau o *armatură ușóră*, se aruncau cu mult curagiŭ înaintea cetelor turcescĭ, și când vedeau, că Turciĭ sunt aprópe sĕ-i copleșéscă, se retrăgeau înapoi la stégurile și la céta Polonilor, și apoi cu aceștia împreună respingeau pe inimicul, care năvălia cu multă violență asupra lor.[2])

Astfel *Ștefan îșĭ salvà domnia și țéra*, deși mutilată. Turciĭ eșiră din Moldova, însĕ lăsară garnisóne în Chilia și Cetatea-Albă și tot atuncĭ luară în stăpânirea lor și *partea maritimă* a Moldovei, care se numesce *Besarabiă* [3]), și pe care o țin până în ḑilele acestea“.

În acéstă descriere a sa istoricul Cromer se ocupă mai cu sémă de atitudinea politică a Poloniei, care voind sĕ profite de împrejurările cele grele, în carĭ se afla statul Moldovei, cercà și de astă-dată sĕ-șĭ întemeieze și asigure supremația sa asupra acestei țĕrĭ.

In ce privesce însĕ *operațiunile de resboiŭ ale sultanului Baiazet* asupra Moldovei, aflĕm o serie de date mult mai importante la Analistii musulmanului *Saededdin* și *Idris* (ambiĭ decedațĭ în sec. XVI) și de ale căror scrierĭ se folosise *Hammer* în istoria imperiului otoman.

„In ḑiua de 1 Maiu 1484“, scrie acest autor, „Baiazet plecà la Adrianopol, de unde se pregătì, ca sĕ mérgă asupra Moldovei, care nu era cuprinsă în tractatuì de armistițiu, încheiat cu Ungariĭ. Artileria de asediu fù trimisă pe Marea-negră la gurile Dunăriĭ.... În 27 Iunie armata trecù Dunărea pe la *Isaccea*, unde venì și Voivodul Țĕrei-românescĭ cu un corp auxiliar de 20,000 ómenĭ, ca sĕ se unéscă cu trupele turcescĭ în conformitate cu tractatele, și depuse la picióręle sultanului tributul sĕu.

„In 6 Iulie, Baiazet împresurà pe uscat și pe apă *fortăreța Chilia* și o cucerì în 15 ale aceleeașĭ lunĭ. Dela Chilia, Baiazet plecà asupra *Akkermanului* (*Cetățiĭ-Albe*), și primì în drumul sĕu un ajutor de 5000 *Tătarĭ*, comandațĭ de chanul lor Mengli Ghirai. Acestea au fost cele de întâiu trupe din Crimea, carĭ s'au luptat în șirurile armatei otomane.

„La 9 ḑile după cucerirea Chiliei, armata ajunse sub zidurile Cetățiĭ-Albe, care îșĭ deschise porțile sale după un asediu de 16 ḑile. Sultanul dăruì chanului din Crimea un calpac de aur și-l concedià încărcat cu darurĭ prețióse. După 6 ḑile, în 15 August, sultanul părăsì orașul Cetatea-Albă, trecù pe lângă Chilia și se întórse pe aceeașĭ cale, pe care venise, adecă prin Tartaria Dobrogea, unde mai înainte de

---

[1]) *Ferox ille et acer bellator, et superbus multorum populorum regumque victor* (*Cromeri* Polonia p. 483).

[2]) Resultă din acéstă descriere, că ajutorul dat de Polonĭ, pe lângă condițiunĭ internaționale atât de grele, a fost *forte slab*. Mai adăogăm în fine, că și atitudinea acestei micĭ cete de cavalerie polonă, a fost tot-déuna *forte reservată*.

[3]) Nu însĕ Basarabia întrégă, ci numai *litoralul* Măriĭ-negre, ce aparținea Moldovei, după cum acésta resultă din cuvintele contemporanului *Andrea Cambini* (in Libro della origine de Turchi, p. 49—51): ridotto in potere suo tutti *i liti del mare Pontico.*

por se separă unul de altul și își scrie pe steg: „Timeo Danaos et dona ferentes.“ Avem un diar cotidian, care ține rubrică permanentă sub titlul: „Nemzetiségi tulkapások“. (Abusurĭ de-ale naționalităților). In acéstă rubrică publică în colorĭ vii casurile regretabile întêmplate și neîntêmplate, ațițând și prin acésta ura. Ei bine, sě desvolte energie puterea statului, décă e trebuință. Nu putem însě considera de *soluție*, décă se condamnă câțĭ-va agitatorĭ la o jumětate de an închisóre. Cel mult fac din ei martirĭ, ceea-ce îi îndârjesce și mai mult pe aderenții lor.

Sunt și ómenĭ de aceia, carĭ propověduesc sus și tare, că trebue *sě procedăm față cu Românii, cum procedézǎ Germanii față cu Polonii*. Aceștĭ domnĭ trec cu vederea, că proporția nu e identică. Germanii sunt tarĭ și au armata lor proprie. *Noi suntem slabĭ*. Polonii sunt neunițĭ între sine; *Românii țin la olaltă, sunt mai multe milóne numai în țéră la noi*, și afară de acestea se pot sprijini și pe un regat din afară.

(Autorul face aicĭ elogii lui Moldovan Gergely, despre care dice, că întot-déuna a propověduit buna înțelegere între Ungurĭ și Românĭ, și susține, că décă societatea ungurésca ar fi ascultat de el, astădĭ n'ar fi relațiile atât de înăsprite. Și apoi încheie cu următórele cuvinte.)

Ungurii și Românii nu trebue sě se separe unii de alții. Trebue sě facem totul, ca sě ne întâlnim pe terenul social. Sě nu ne mulțămim numai cu atâta, că ei vin la adunările nóstre, la serbările nóstre. Trebue sě mergem și noi la ale lor. Sě nu ne arătăm strěinĭ de limba lor, de obiceiurile lor.

Și sě nu ne proclame nimenĭ, că el va pute resolvi cestiunea română. Despre tema acésta putem și trebue sě vorbim cât de mult și cât de des. Trebue sě studiăm poporul, pentru-ca sě ne câștigăm concepții lămurite. Dér sě tămăduim bóla numai așa repede, din pěcate, nu se mai póte. Spre acésta e necesară o politică corectă de naționalitate și o muncă de mai multe decenii. Atâta este sigur, că cu metoda de pănă acuma nu vom ajunge la țintă“.

SCIRILE DILEI.

— 18 (31) Ianuarie

Noul episcop gr. cat. de Oradea-mare. După cum sunt informate diarele unguresci, numirea Il. Sale d-lui episcop din Lugoșiŭ Dr. Demetriu *Radu* în scaunul vacant de episcop gr. cat. în Oradea mare este sigură. O informațiune mai nouă, scrie „Familia“, ne spune însě, că numirea noului episcop de Oradea-mare nu se va face mai curênd decât la tómnă. Acésta se deduce din faptul, că ministrul de culte a numit administrator al domeniului episcopesc de Beiuș pe consilierul ministerial Iuliu Tost, care s'a și ocupat postul. Se dice că trăgănarea numirii noului episcop se motivézǎ prin aceea, că guvernul are deosebite considerații față de complinirea acestui scaun episcopesc vacant și că în cestiunea acésta s'au pornit tratative importante.

Protopopul tractului Brașov. Alegerea părintelui Vasilie *Voina* de protopop al tractului Brașov, în locul rěposatului Ioan Petric, a fost aprobată și întărită de către consistoriul archidiecesan.

La Teatrul Național din Bucuresci se fac marĭ pregătirĭ în vederea serbărei jubileului de 50 de anĭ. Intre altele se va juca și o scenetă de ocasiune și în versurĭ a d-lui Ascanio, în care vor fi representați inițiatorii Teatrului Național, cărora primii artiștĭ românĭ le dau laurii recunoscinței. Compoziția d-lui Ascanio a fost cetită într'o ședință a *Academiei Române* și ea a plăcut atât prin fondul ei, cât și prin frumusețea versurilor.

Etate rară. Papa Leone XIII serbézǎ anul acesta patru jubilee, ceea ce nu s'a pomenit încă în istoria bisericéscă. Aceste jubilee sunt *jubileul de fer* (70 anĭ) de când s'a hirotonit preot, *jubileul de diamant* (60 anĭ) de când s'a făcut episcop, *jubileul de aur* (50 anĭ), de când s'a făcut cardinal și jubileul de 25 anĭ, de când a fost ales papă. Lui Leone XIII, care în Martie împlinesce 93 de anĭ, nimic nu-i face mai multă plăcere, de cât când póte arăta, că e în posesiunea tuturor facultăților sale. Așa mai deunădĭ un prelat cetia un document la masă și nu pute descifra un nume. Papa luă documentul din mâna prelatului și deși n'avea ochelarĭ, căcĭ la mâncare nicĭ-odată nu pórtă ochelarĭ, descifră numele numai de cât. — „Scii, fiule“ dise papa către prelatul, care pute sě aibă vr'o 60 de anĭ, „când îmbětrânesce omul, trebue sě cetéscă tot-déuna cu ochelarĭ. Sě-țĭ cumperĭ o părechie. Eu n'am trebuință de ei, de cât în casurĭ escepționale“. — Și după aceea mâncă liniștit mai departe.

Prințesa Luisa a Saxoniei. Ce se mai aude despre nenorocita prințesă a Saxoniei, care și-a părăsit bărbatul și cei cincĭ copii și a fugit cu un băețandru? In numěrul de erĭ al monitorului oficial din Budapesta „Budapesti Közlöny“ a apărut în partea neoficială următorul comunicat:

„După cum audim, Maiestatea Sa împěrătéscă și apostolică regéscă în plenitudinea puterii, ce o are în calitatea sa de șef al casei domnitóre a ordonat, ca *tóte drepturile, onorurile și privilegiile* ce se cuvin soției prințului de corónă al Saxoniei, ca născută archiducesă de Austria, sě fie suspendate, și acéstă suspensiune sě aibă valóre chiar și în casul când despărțêndu-se de soțul sěu, și-ar redobêndi numele familiar. De acuma înainte așa-dér nu i-se mai cuvin numirile de Alteță împěrătéscă și regéscă și nicĭ emblemele de archiducesă“.

Princesa, care actualmente petrece în Mentone a fost însciințată despre hotărîrea prea înaltă. Ea își va alege un nume óre care și va trece de la religia catolică la cea luterană.

Lupta contra beției. Nu e țéră în care sě nu se fi înființat ligĭ în contra beției séu cum se dice, ligĭ antialcooliste. Tóte întrunirile, ligile și predicele în contra beției n'au ajutat însě sě se îndrepteze rěul cel mare, căt au ajutat nisce měsurĭ practice, ce le-a luat regatul Danemarcei. Stăpânirea din acéstă țéră a supus adecă pe cârciumarul, care dă clientului (mușteriului) séu prea mult de bêut, următórele îndatorirĭ: sě-i plătéscă trăsura până acasă, sě-i plătéscă recetele la farmacie (apotecă) de va fi nevoie, în fine sě mai plătéscă cârciumarul și óre care amendă ca sě nu se dică că nu i-a parte și el la veselia mușteriilor sěi.

Un nou monument la Plevna. Diarul parisian „Le Temps“ primesce din Bucuresci următórea telegramă: „Comitetul bulgar al Țarului liberator, patronat de către prințul Ferdinand și care are ca misiune ridicarea unui monument lui Alexandru al II-lea la Sofia, va ridica de asemenea un cenotaf*) la Plevna, în memoria oficerilor rușĭ și românĭ morțĭ în timpul asediului. D. Zaimof, președintele comitetului, a cerut guvernului român numele acelor oficerĭ; opinia publică de aci pare fórte atinsă. Apropierea între cele două țěrĭ pare astădĭ complectă“. — „Cons.“ află că acest cenotaf se va ridica chiar în orașul Plevna și că cunoscutul om de stat bulgar d-l I. Geșof, moștenitor al reposatului Eulogie Georgief, din Bucuresci, a subscris 30.000 lei.

Bancnote false de 10 coróne circulézǎ de cât-va timp. Ele se cunosc pe unele greșelĭ de tipar. Pe partea nemțéscă e în rêndul prim în loc de „Bank“ „Banf“ și în loc de „Banknote“ „Banfnote“. Greșit sunt tipărite și vorbele „Nachmarc“ b „ung“ și „wi„n„d“, în loc de „Nachmachung“ și „wird“.

Catolicĭ trecuțĭ la greco-uniți. Locuitorii catolicĭ din comuna Ricmaje de lângă Triest, au trecut de curênd la biserica greco-unită și au hotărît ca sě urmeze după calendarul Iulian. De aceea au fixat diua de Bobotézǎ la 19 Ianuarie stil nou, care corespunde cu 6 Ianuarie al nostru. In ajunul Bobotezei s'a adus la fața locului o comisiune compusă din prefect, dintr'un comisar și din 70 de gendarmĭ. Prefectul cerù de la comună cheile de la biserică, dér locuitorii n'au vrut sě le dea. Atuncĭ prefectul ordona sě înconjóre biserica cu un cordon de gendarmĭ. Pe cele cincĭ ușĭ au fost aplicate pecețĭ oficiale și lipite nisce avisurĭ, că cine se va atinge de pecețĭ va fi aspru, pedepsit. Porțile de la biserică au fost ocupate de militarĭ. Tótă lumea se aștepta la o rěscólă. Era vorbă sě mérgă batalionul 97 al regimentului de infanterie. Poporațiunea se gândesce acum sě se lase de credința greco-unită și sě tréca la biserica greco-ortodoxă, adecă sě devie ortodoxĭ. Este temere, că și locuitorii din Loog se vor rescula și vor trece la ortodoxism.

*) Monument ridicat în memoria unor morțĭ a căror corp nu s'a putut afla.

Cununie. D-l Dumitru *Marcu*, învětător în Codlea își va serba cununia religiósă cu d-șóra Ana d. *Comșa*, mâne în diua de 1 Februarie n. la óra 1 p. m. în biserica gr. or. a St. Treimĭ din Ghimbav.

Logodnă. Ecaterina Iorga și Dr. Petru Maier din Lugoșiŭ — fidanțațĭ.

Șcóla de la Herěstrěu. Directorul școlei centrale de agricultură de la Herěstrěu a înaintat ministerului domeniilor un raport prin care arată ce resultate a dat acea șcólă de la înființarea ei, anul 1862, până la sfîrșitul anului 1901. Prin acel raport se specifică, pe cât posibil, carĭ sunt ocupațiunile actuale ale absolvenților acelei șcóle. In timpul de 40 anĭ de când funcționézǎ acea școlă, a dat 538 absolvențĭ. Din aceștia aproximativ 350 (?) au rěmas în domeniul agriculturei și al ramurilor de activitate ce stau în legătură cu agricultura. Din acei absolvențĭ, 29 sunt marĭ proprietarĭ și 24 arendașĭ.

Milionarii în Prusia. In Prusia există 6601 milionarĭ, față de 6016 din 1899. Cincĭ din aceștĭ bogătașĭ au avere de peste 50 milióne de mărcĭ. Cel mai bogat cetățean prusian are 185 milióne.

Zăpada roză-viorie. In Raka, o comună din Sěrbia, a cădut mai dilele trecute o zăpadă de colóre roză-viorie. Câmpul acoperit cu omět presinta o privelisce admirabilă. Fenomenul acesta rar se explică așa, că cercetându-se zăpada s'au aflat în fulgĭ o mulțime de insecte měrunte de colóre vênětă.

Dunărea în sus de Brăila, spre T.-Severin, este complectamente deschisă. Câte-va porturĭ au început sě facă operațiunĭ. La Oltenia, Hîrșova, Silistra și Bechet, vapórele au început a-șĭ face cursele de pasagerĭ și mărfurĭ. O bucată mare de ghiéță se mai ține prinsă în dreptul portului Brăila. Se crede, că décă căldurile vor mai dura încă 2—3 dile,

---

întemeiarea imperiului otoman Saltuktede (principele seldjuc) stabilise o colonie de Turcĭ seldjucĭ.... Pe la finele iernei Baiazet părăsi Adrianopolul și se retrase în munte Djole, unde primi (1486) pe ambasadorĭ regelui Ungariei, ai sultanului din Egipet și ai șahului din India... Pe când aceștĭ ambasadorĭ se aflau încă la Pórta otomană, sosi rěspunsul la scrisórea de învingere, prin care Baiazet anunța lui Iacub, fiiul lui Uzun-Hasan, principelui Turcomanilor, cucerirea Chiliei și a Cetățiialbe. Aceste două scrisorĭ erau un cap-de-operă de retorică persiană. Scrisórea sultanului a fost redactată de către secretarul sěu, Persianul Khodja Sidi-Mohamed de Schiraz, ér rěspunsul lui Iacub de către învětatul istoric Idris, pe atuncĭ cancelariu al fiului lui Uzun-Hasan. Baiazet, sedus prin redactarea cea scientifică și măiestră a lui Idris, simți o viuă dorință, ca sě l cheme și stabilésca pe lângă curtea sa, și sě-l însărcineze a scrie istoria imperiului (otoman), ceea-ce Idris mai târdiu a și făcut'o. Pe când se petreceau acestea, *Voivodul Moldovei cercă sě recucerescă Cetetea-Albă*. Baiazet însărcină pe Ali-Pașa, guvernatorul Rumeliei sě facă o invasiune în Statele Voivodului. Acéstă espedițiune fù reînoită în anul următor de către Balibeg-Malcodj, comandantul Silistriei, care trecù peste Prut în fruntea unui corp numěros de akindjiĭ (éclaireurs), și se întórse înapoi încărcat cu o mare pradă de sclavĭ și de vite“.[1])

Sultanul Baiazet, după cum ne spun analele turcescĭ, făcuse cunoscut lumiĭ asiatice, prin misiunĭ solemne și scrisorĭ destul de elogióse pentru sine, resultatul victorios al espedițiunĭ sale întreprinse asupra Moldovei. In același scop Baiazet trimisese o legațiune și la Senatul Veneției.

Iu acéstă privință aflăm o importantă notiță în Cronica lui *Sanuto Marino*, istoriograful republicei († 1531), care ne spune următórele:

„In 18 Septemvrie 1484 so-i în acéstă cetate (la Veneția) un ambasador al sultanului turcesc Baiazet, prin care dênsul informa pe Senatul Venețian despre învingerea și cucerirea Moldovei, și ca un bun amic al Venețianilor dênsul cerea, ca sě se bucure și Venețienii de acéstă învingere..... Însě cu puține dile după-ce ambasadorul plecă înapoi, sosi scirea la Veneția, că *o mare parte din armata turcéscă a fost nimicită de trupele românescĭ, între carĭ se aflau și Ungurĭ și Croațĭ* (ca mercenarĭ) *și că sultanul adună acum din nou trupe, ca sě mérgă în persónă asupra acestora*“.[4])

Relatărĭ autentice românescĭ despre měsurile de apěrare ale alui Ștefan Voivodul, cum și despre luptele, ce le-a avut dênsul cu oștirile cele numěróse ale Sultanului Baiaz-t, din nefericire ne lipsesc.

Însě un adevěr incontestabil resultă din tóte descrierile, ce le aflăm la istoricii polonĭ, unguresci, turcescĭ, precum și în relațiunile consulilor comercialĭ italianĭ, că espedițiunea cea mare a sultanului Baiazet, ca sě cucerescă cu orĭ-ce preț Moldova, o espedițiune, la care dênsul concentrase tóte forțele de uscat ale imperiului turcesc, nu-șĭ ajunsese scopul propus.

Planul cel mare de rěsboiŭ al lui Baiazet II, nu era numai, ca sě înfrângă puterea Moldovei, dér s'o unéscă tot-odată cu imperiul turcesc, spre a stabili astfel o legătură directă între Turcia cu Tătarii din Crim și dela Volga.

Sultanul Baiazet, unul din cei mai zeloșĭ pentru „rěsboiul sfânt“, anunțase întregei lumĭ turcescĭ acéstă mare espedițiune a sa asupra Moldovei încă cu mult mai înainte de a pleca cu oștirile sale dela Adrianopol către Dunăre.

Moldova era țéra, care sta în calea progresului otoman, și Baiazet pricepea fórte bine, că tóte cuceririle turcescĭ dela nordul Dunării de jos nu vor fi stabile, până nu se va supune Moldova, acest stat puternic în rěsboiŭ, temut de toțĭ vecinii sěi, și care ruinase atâtea planurĭ marĭ turcescĭ.

Stefan Voivodul observă și de astădată vechia sa tactică de rěsboiŭ.

Acțiunea sa, față de marea invasiune turcéscă, se mărgini numai la rěsboiul de apěrare (guerre de défense). El nu voia sě accepteze luptele cu Turcii, de cât în condițiunile, ce i-se păreau favorabile și pe carĭ singur le alegea. In particular linia sa

[1]) *Hammer*, Histoire de l'empeire ottoman. Traduit par Helfert. Tom. IV. Paris 1836 p. 11—15.

[4]) *Hurmuzaki*, Documente, VIII, p. 27.

acéstă parte se va deschide. Ghiaţa din jos de oraşul Galaţĭ a început a se rupe, aşa că peste o ḑi séu două vapórele vor puté pleca spre Marea Négră.

Concert. Duminecă în 1 Februarie musica comunală va da un concert în sala hotelului „Europa“ sub conducerea capelmaistrului Max Krause. In programul bogat vedem şi o piesă românéscă: „Hora Craiŭ nou“ de Ciprian *Porumbescu.* — Inceputul la órele 8. Intrarea 60 banĭ.

Bolnavii de reumatism şi şoldină întrebuinţéză adeseorĭ mijlóce de casă fără a consulta pe medic. Este de obşte recunoscut atât din partea medicilor, cât şi a bolnavilor, alifia lui Zoltan ca mijloc vindecător. Bolnavii carĭ au suferit 15—20 anĭ, după câte-va fricţiunĭ cu acésta alifie s'au vindecat. Acésta dovedesce mulţimea scrisorilor de recunoscinţă şi declaraţiile diferitelor autorităţĭ medicale despre încercările şi resultatul ce l'au obţinut în diferite spitalurĭ din capitală, din provincie şi streinătate adresate farmacistului Bela Zoltan în Budapesta, unde se capătă alifia, sticla cu 2 coróne.

Mórtea artistului Vlădicescu.

Mulţĭ dintre cei mai în etate îşĭ vor aduce cu plăcere aminte de acele timpurĭ (anii 1862—65), în carĭ trupa dómnei Fany Tardini îşĭ făcea turneul sĕu strălucit printre Românii din Ardeal, Bănat şi Ţéra ungurescă.

Ceĭ mai harnic şi distins dintre membrii acestei trupe teatrale române, ca cântăreţ şi ca actor, era pe lângă directóră artistul plin de viéţă şi de talent Vlădicescu.

De atuncĭ au trecut mulţĭ anĭ. Vlădicescu a rĕmas credincios artei sale până la bĕtrâneţe şi a propovĕduit'o în tótă România cu focul şi cu zelul adevĕratului artist, până la mórtea sa la începutul anului acestuia.

Étă cum apreciéză „*Ilustraţiunea Română*“ în nr. sĕu de la 15 Ianuarie, activitatea roditóre a lui Vlădicescu:

O telegramă scurtă, laconică adresată Comitetului Teatral din Bucurescĭ, anunţă mórtea bĕtrânului artist Vlădicescu şi totdeodată cere ajutóre...

O jertfă a artei, — deşi a avut multe ḑile de triumf, — este şi Vlădicescu.

El şi cu fratele sĕu, a avut în Bucurescĭ epoca lor de strălucire, şi un public distins venea sĕ-l aplaude la Dacia, teatrul atât de popular în vremurĭ.

Dér Vlădicescu a părăsit bucuros capitala, şi de aci începe cel mai mare merit al sĕu. El, — mai mult decât ori-cine altul, — a ţinut direcţii de trupe în provincie, a contribuit la desvoltarea gustului de teatru până şi în colţurile cele mai retrase ale ţĕrei. Sub direcţiunea sa şi a soţiei sale, d-na Fany Tardini, până şi cel mai umil actoraş făcea progrese ca artist şi ca parte materială.

Nu e artist, care vorbind de Vlădicescu sĕ nu exclame:

— „A fost cel mai cinstit director de teatru de provincie.“

El a colindat în lung şi în lat Bucovina şi Transilvania. In 1877 şi 1878, a fost cu d-na Aristizza Romanescu, — care pe atuncĭ era la începutul carierei sale dramatice, — prin Basarabia şi Ismail.

Ca artist, Vlădicescu n'a fost un talent extra-ordinar, — era însĕ neîntrecut în Vodevilurile lui Alexandri. Cânta frumos, cu o voce limpede şi plină de căldură şi, lucru curios, păstra frageziinea vocei până şi în adânca bĕtrâneţe.

Caracter vesel, — de o jovialitate rară, — Vlădicescu atrăgea de la prima vedere, numĕra pretutindenĭ prietinĭ.

Vorbind de el, — în fuga acestei schiţe, — simt adânca părere de rĕu pentru omul energic şi cinstit care dispare. Rĕsplata nu i-a fost în raport cu meritele. Sĕrăcia, — o pensie de 150 lei pe lună, — a cernit ultimele lui ḑile. Ajutorul acesta, — nereversibil asupra vĕduvei sale, — schimbându-se în miserie, lovesce în tovarăşa lui, aruncă o jale mai mult pe cosciugul abia închis... Fany Tardini, — puternica artistă, care a fost o stea în vremile de glorie a teatrului nostru pare şi ea îngropată odată cu tovarăşul care dispare.

Cu cât privim mormintele ce se deschid, şi tristele drame carĭ sfîrşesc înăuntru, cu atât reflexiile nóstre devin mai durerose şi ne întrebăm înfioraţĭ:

— Décă asta-i rĕsplata muncei şi a talentului, pentru ce mai muncesc artiştii?...

Nu sciu de ce imaginea lui Vlădicescu apare 'nainte-mĭ şi un glas blând, ertător, îmĭ rĕspunde:

— Artiştii muncesc de dragul artei, — ce le pasă de rĕsplată, ei trăiesc prin inimă!...

Şi într'adevĕr a fost om de inimă şi ca om de inimă s'a stins Vlădicescu.

Loris.

Congresul agricultorilor din România.

(Fine).

Pentru-ca munca plugarului sĕ fie rodnică, ea trebue sĕ se ţină lanţ tot anul. Cu cât va lucra mai multe ḑile în an, cu atât va câştiga mai mult. Décă socotim numai cu un leu pe ḑi preţul muncei unui sătén, unei femei séu a unui copil în vérstă de a puté munci, vedem că atâţĭa lei pierde sătenul, câte ḑile nu lucréză într'un an; şi de atâtea-orĭ atâţĭa lei pierde o familie. Astfel décă nu lucréză 200 de ḑile ale anului, plugarul pierde 200 lei, ér familia lui, décă sunt două persóne carĭ pot munci, pierde 400 lei, décă sunt trei persóne, pierde 600 de lei şi aşa mai departe. Asta e o pagubă mare pentru ţĕran. Sĕ-şĭ facă acum socotéla fie-care ţĕran, câte ḑile ale anului muncesce şi câte nu muncesce, şi va vedé cât pierde el şi familia lui. Pricina e că ţĕranul român prăsnuesce prea multe sĕrbătorĭ, şi pe cele poruncite de scumpa nóstră religie şi pe cele născocite de babe.

La început Dumneḑeu a ḑis omului: „Muncesce 6 ḑile din sĕptĕmână şi a 7-a te odihnesce, tu şi vita ta“. Acestea 52 de Duminecĭ ale anului. A venit apoi nascerea Domnului nostru Isus Christos, Invierea, apostolii şi ceilalţĭ sfinţĭ părinţĭ pe care biserica nóstră îi sĕrbătoresce, dér tóte aceste prasnice marĭ se urcă cel mult la 30 de ḑile, carĭ cu 52 de Duminecĭ fac 82 de ḑile nelucrătóre. Atâta e prea destul într'un an şi Dumneḑeu nu se supĕră pe omul, care va munci în celelalte ḑile ale anului, ci, dimpotrivă, îl binecuvântéză. Sĕrbătorile micĭ băbeştĭ, cele păgânescĭ, apoi 9 Joi şi 9 Marţĭ după Pascĭ, 9 Pilipĭ, Iuda, Marina, Vinerea sécă, Ropotinul şi altele, au fost născocite de ómenĭ leneşĭ şi beţivĭ şi e chiar pĕcat ca creştinul se nu lucreze in aceste ḑile. Décă pe lângă cele 82 de ḑile de mai sus adăugăm şi pe acestea, apoi ḑilele de iernă, de térg, de plóie, de bólă, de măcinat la móră, de treburĭ prin oraş séu pe la vre-o judecată, vedeţĭ ce mai rĕmâne pentru munca câmpului? Abia cel mult 90 de ḑile din cele 362 ale anului. Aşa că un muncitor cu palmele pierde aprópe 200 de ḑile în an peste sĕrbătorile legiuite, séu 200 lei, pe când un muncitor cu vitele pierde cu mult mai mult. Nu e pĕcat de atâta pagubă? Unde mai pui că la plugărie mai mult ca la orĭ-ce meserie, décă lucrul nu e făcut la vreme, nu se mai póte face cum se cade. Étă câte-va pilde:

Sĕ luăm o ḑi frumósă de primăvară în care s'ar puté ara şi sĕmana. Nu lucrăm în acésta ḑi, fiind-că e o sĕrbătóre băbéscă séu Joi după Pascĭ, şi ne ḑicem că vom lucra a doua ḑi. Dér de a doua ḑi se pune pe nisce ploi continue, carĭ móie pămêntul aşa că multă vreme nu se póte ara, nicĭ sĕmĕna. Când îşĭ va sĕmĕna locul cel care a ţinut sĕrbătórea băbéscă, pe locul celui ce n'a ţinut'o a rĕsărit de mult sĕmênţa şi e holda înverḑită. Acesta va avé róde mai bune şi mai multe.

Acelaşĭ lucru se póte spune şi pespre tóte lucrările câmpului. Câte porumburĭ s'au prăpădit séu au dat rod puţin anul acesta numai fiind-că n'au fost săpate la vreme!

Ţĭ-ai uscat fênul orĭ alt nutreţ şi e gata, bun de pus în claie; dér e sĕrbătóre băbéscă şi laşĭ lucrul pe a doua ḑi. Peste nópte dă o plóie, apoi alta, şi din fênul acela verde şi frumos, după-ce că te căsnescĭ cu el întreit ca sĕ-l uştĭ din nou, nu te alegĭ decât cu nisce gunoiŭ, de care ţi-se îmbolnăvesc vitele, décă nu-l lepedĭ.

* * *

Chiar în ḑilele de iernă plugarul harnic din alte ţĕrĭ găsesce ce sĕ lucreze. El cară bălegar pe locurile lui şi-l risipesce, când e vremea priinciósă póte sĕ şi are, face şanţurĭ de scurgere pe locurile care ţin apă, astupă gropile, obleşte pămêntul unde nu e şes. Apoi în casa şi în curtea lui câte nu póte sĕ facă tótă iérna? curăţă pomii de uscăturĭ şi de cuiburĭ de omidĭ, îşĭ drege grajdurile şi tóte uneltele, îşĭ aduce nuiele, lemne şi răchită de unde le póte găsi, îşĭ pregătesce greble, furcĭ, códe de sape, de topóre, de furcóie, de casmale şi de târnăcópe de reservă şi alte dichisurĭ, împletesce grătii şi coşurĭ, face transporturĭ cu carul, îşĭ adună niţică ghiaţă pentru vară, taie şi-şĭ cară stuf şi altele, în vreme ce nevasta şi fetele meliţă, scarmănă lână, torc, děpănă, ţes şi fac îmbrăcăminte pentru toţĭ cei din casă. Apoi tocmai iérna plugarul póte îngriji mai bine de vitele lui, ca în primăvară sĕ le scótă grase şi frumóse. Pe la tîrgurĭ sĕ umble mai rar ţĕranul în ḑilele lucrătóre.

* * *

Mai trebue sĕ scie ţĕranul, că curăţenia e lucru mare pentru sănĕtate, că omul care îşĭ ţine trupul curat şi care ţine curăţenie în casa lui nu se bolnăvesce aşa uşor ca cel care trăesce în murdărie, că aerul greu nu e bun în casa omului şi că trebue premenit măcar de două orĭ pe ḑi prin deschiderea ferestrilor şi uşilor. De aceea tóte ferestrile trebue sĕ fie cu cercevele, ca sĕ se pótă deschide, ér nu numai cu crucĭ înţepenite în zid.

Mâncarea sĕ fie mai bună de cum e, adḑĭ; familia ţĕranului sĕ nu trăiéscă numai cu mămăligă şi cu cépă şi alte verdeţurĭ, care nu dau putere, ci sĕ înveţe a cóce pâne de grâu şi de săcară, femeile sĕ scie sĕ facă fierturĭ şi sĕ gătéscă cu unt, cu untură; familia ţĕranului sĕ postéscă mai puţin şi sĕ mănânce mai des lapte, brânză, ouĕ, care sunt cele mai hrănitóre mâncărĭ, pe lângă fasole, mazăre, linte, bob şi cartofĭ fierţĭ séu prăjiţĭ în unt séu în untură. Unele din mâncările cele mai bune şi mai uşor de gătit, pe carĭ şi un copil o póte face, este tocana de carne de óie cu cartofĭ tăiaţĭ bucăţĭ şi cu cépă prăjită.

De rachiu sĕ se stîrpéscă omul cuminte şi decât sĕ bea la cârcĭumă în unele ḑile peste mĕsură, mai bine sĕ-şĭ ţină la casa lui un butoiaş cu vin şi sĕ bea la fiecare mâncare câte puţin.

Décă se îmbolnăvesce cine-va în familia ţĕranului, el sĕ se ducă la doctor şi sĕ nu umble pe la babe cu descântece, fiind-că astea sunt prostiĭ curate şi nu folosesc nimic. Óre nu se întrébă ţĕranul, că décă ar folosi descântecele, ómenii învĕţaţĭ şi bogaţĭ n'ar mai da banĭ la doctor? Dér sĕ nu se ducă la doctor când e prea târḑiu, ci la începutul bólei.

Un din bólele cele mai afurisite, de care sufere ţĕranĭĭ noştri, e aşa numita *pelagra.* Omul simte, că-i slăbesc puterile, se topesce de-anpiciórele, are gândurĭ posomorîte şi îi vine sĕ-şĭ curme ḑilele şi adesea inebunesce. Acéstă bólă o capĕtă ómeniĭ, carĭ mănâncă mămăligă din porumb séu mălaiŭ stricat şi carĭ pe lângă asta se mai hrănesce şi prost. Sĕ se feréscă tot omul de causele, carĭ aduc acéstă bólă, şi când o capĕtă sĕ se arate numai decât la doctor.

Femeia trebue sĕ ţină bună rênduială şi curăţenie în tot cuprinsul locuinţei. Mamele sĕ nu-şĭ lase copii a-se juca pe lângă foc, şi sĕ aibă mare grijă de lămpile cu petrol, căcĭ mulţĭ copii de ai ţĕranilor ard de vii din pricina acestei neîngrijirĭ. Asemenea sĕ nu le dea voie sĕ înjure şi sĕ spună vorbe urîte, dér nicĭ ei n'ar trebui sĕ le audă dela părinţii lor. Copii sĕ cinstéscă pe cei mai marĭ şi pe bĕtrânĭ, sĕ nu arunce cu pietri după călĕtorĭ, sĕ nu strice cuiburile pasĕrilor folositóre, nicĭ sĕ le prindă pe acestea, sĕ nu fure ouĕle şi găinĭle vecinilor, nicĭ pómele şi legumele, ci sĕ înveţe de micĭ a fi cinstiţĭ şi de omenie.

Duminecile şi sĕrbătorile, după sfânta liturgie, ómenii sĕ se adune şi sĕ se sfătuiéscă cu preotul şi cu învĕţătorul despre tóte nevoile comunei, despre munca câmpului, despre tot ce póte fi în folosul satului şi al sătenilor, căcĭ mult bine póte isvorî din asemenea sfaturĭ.

Asta e partea a doua a celor ce s'au spus la Congres.

Apoi toţĭ cei adunaţĭ la Congres, boerĭ, răzăşĭ şi ţĕranĭ au dat putere fruntaşilor, de carĭ vorbiŭ la început, adecă *Societăţii Agrare,* ca sĕ aştérnă pe hârtie tóte plângerile şi tóte dorinţele plugarilor, sĕ le înainteze guvernului, Camerei şi Senatului şi sĕ stăruiéscă, ca ele sĕ fie aduse la îndeplinire.

Pentru ca isbânda Societăţii Agrare sĕ fie mai sigură, e bine sĕ aibă la spatele ei pe toţĭ plugarii din ţéră, şi de aceea în tóte comunele proprietarii marĭ şi micĭ sĕ se unéscă în comitete, care sĕ se pună în legătură cu Societatea Agrară din Bucurescĭ.

Şi fiind-că stăpânirea nu póte voi decât binele obştei poporului muncitor, plângerile vor fi ascultate de cei de sus şi multe rele se vor îndrepta.

Fie ḑis într'un ceas bun!

Al. Ciurcu.

Din Alba-Iulia

Dintr'o corespondenţă mai lungă ce o primirăm din Alba-Iulia, estragem următórele, lăsând rĕspunderea în sarcina autorilor.

....Tótă lumea admiră pe Bălgrădenĭ — în urma raportelor publicate prin ḑiare — pentru isprăvile ce le fac (?) în timpul din urmă.

Se scie, că în A.-Iulia s'a înfiinţat o reuniune, care numĕră deja 118 membrii ordinarĭ, publicaţĭ cu numele în „Tribuna“ şi „Telegraful Român“, aflându-se între celea 118 nume tot ce A.-Iulia are mai bun.

Ér noi cei de aicĭ, ce scim?

Scim că a umblat pe la noi din casă în casă de mai multe-orĭ d-l I. Pampu, învĕţător dirig. la şcóla gr. cat., spunêndu-ne, că d-sa a lucrat nisce statute şi că acelea sunt aprobate de ministru, decĭ sĕ ne facem membrii la „Reuniunea economilor şi meseriaşilor din A.-Iulia“. Frumos nume şi frumósă intenţiune, ne ḑiceam; şi înscrierea membrilor curgea, cu atât mai vértos, că se cerea, conform statutelor, ca taxă de membru ordinar pe an 4 cor. Cu deosebire inteligenţa întrégă o vedeam în listă. In scurt timp umblă d-l

---

de apĕrare se estindea între Prut şi Carpaţĭ, ér Baiazet aducêndu-şĭ aminte de catastrofa lui Suleiman-Paşa dela Podul-înalt în 1476, evită cu multă înţelepciune ori-ce operaţiunĭ seriose de rĕsboiŭ în zona de apĕrare a lui Ştefan,[5]) şi el se mulţumi sĕ concentreze mulţimea cea mare a trupelor sale numai la espugnarea celor două fortăreţe de lângă mare, Chilia şi Cetatea-Albă.

Cât de marĭ au fost forţele de rĕsboiŭ ale Turcilor în acéstă espediţiune, analele turcescĭ evită sé ne spună.

In „Cronaca Veneta“ a lui Sanuto Marino aflăm în acéstă privinţă următórea notiţă: că Sultanul turcesc, când a luat Cetatea-Albă dela Moldova, avea o armată de uscat de 300.000 ómenĭ, ér forţele sale navale erau de 100 corăbiĭ cu pânză, că în fine pe lângă Sultan se mai afla acolo şi Chanul tătăresc cu 30,000 ómenĭ trupe de cavalerie.[6])

(Va urma).

[5]) *Fotino,* Istoria generală a Daciei, Tom. III. (Bucurescĭ, 1860) p. 33: Sultanul *Baiazet....* n'a putut înse sĕ mérgă mai înainte, temêndu-se de cursele lui *Ştefan Vodă,* carele nu ieşia la câmp, şi voia se-l tragă la *locurĭ strîmte.*

[6]) chel Signor Turcho havia preso *Moncastro* (Cetatea-Albă) e... havia in *campo 300 mila persone, e armata di velli 100,* era con lui l'imperator di *tartari* con XXX *mila* cavalli (*Hurmuzaki,* Documente. Vol. VIII. pag. 23).

Pampu cu o altă listă din casă în casă, subscrisă „la însărcinarea comitetului“ de d-l Dr. A. Fodor, preşedinte, şi I. Pampu, secretar, în care se cerea o taxă separată pentru susţinerea casinei. Şi taxa aceea au plătit'o vre-o 20 persóne şi mai mulţi erau subscrişi, obligându-se a-o plăti.

Şi ce se vedĭ?

In „vileag“ laude şi măririĭ, ér acasă nimic alta, decât lucrurĭ slabe. Comitetul s'a îngrijit ca pe banii colectaţi se se închirieze un local pentru casină.... In acest local s'au petrecut nu tocmai de mult scene tragi-comice, pe carĭ a-le descrie ne reţinem de astă-dată.

....De un an de ḑile de când s'a deschis casina, nu ai putut lua în mână un jurnal de gura cutărui domn] cismar, care e şi membru în comitet.

Am subscris listele cu drag, vědênd în fruntea Reuniunei ca preşedinte pe d-l Dr. A. Fodor, v.-preş., d-l T. Lobonţiu şi secretar d-l I. Pampu, carĭ se bucură în A.-Iulia de cel mai bun nume.

D-l Lobonţiu a demisionat din postul sěu, neputênd suferi, ca sě se întêmple sub conducerea sa lucrurĭ curióse. Intrebăm însě pe d-l Dr. Fodor, preş., şi pe d-l I. Pampu, secretar şi îi rugăm şi pe calea acésta, sě spună înşi-şĭ, déca lucrurile ce se petrec, pot fi în interesul reuniunei, respective casinei şi a consclidărei vieţii sociale a Românilor din Alba-Iulia? Sě ne rěspundă şi ceilalţĭ membri din comitet, d-nii I. Roşca, P. S. Cirlea, Iosif Cirlea, Borza, Lupu, Anghel ş. a. Sě ne rěspundă, ca lumea nepreocupată sě judece, că din sîtă orĭ de sub sîtă sunt cópte laudele ce se aduc în fie-care corespondenţă unui preot din localitate, care se amestecă în tóte, cum s'a amestecat şi la Reuniune, — ér urmările?....

Cestiunea interesézá pe toţĭ Românii din A.-Iulia, căcĭ era *visul* de a se ridica clasa de mijloc a acestui centru însemnat, şi étă că în realitate acel *vis* s'a prefăcut în *laudele* aduse unei persóne, căreia îi plac laudele mai mult decât faptele.

Unii membrii ai Reuniunei.

Programul de lucru

al „Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiiului“ pe 1903.

In scopul cunóscerei referinţelor economice ale poporaţiunei de la sate, se vor ţiné întruniri agricole în comunele: Bradu Vale, Turnişor, Rěhau, Dobârca, Noul-Săsesc, Rusciori, Şura-mică, Avrig şi Săsăuşĭ.

In scopul promovării culturei vitelor se va ţiné o esposiţie de vite de prăsilă în comuna Racoviţa, ér în comuna Poiana se va ţiné o esposiţie de oi de prăsilă.

O viţea rassa „Pinzgan“ curată şi eventual şi alte animale de prăsilă, se vor dărui şcólei practice economice din Săliştе.

In scopul culturei pómelor în primăvară se vor distribui între membrii, padureţi de merĭ, perĭ, prunĭ, cireşĭ, gutui etc

Membrilor cu locuinţa în comuna Fofeldea li-se dărnesce câte un altoi měr pătul plantat în grădina fiecăruia.

Se vor căuta căi şi mijlóce în scopul punerii în lucrare a cuptorului de uscat póme, sistem „Cazenile“, zidit în Sěliştе.

Cursul de altoit pomii se va ţiné în comuna Orlat.

In primăvară se vor distribui unelte pentru altoit şi seminţe de plante folositóre.

Comitetul tot odată mijlocesce pentru orĭ şi cine i-se va adresa procurarea de seminţe mai bune şi mai eftine.

Se vor împărţi între membri ouě şi galiţe de soiŭ ales.

Tovărăşiile agricole şi însoţirile de credit sătescĭ sistem Reiffeisen, vor fi rugate a face raport despre activitatea desvoltată în 1902 şi a transpune socotelile pe 1902. In acelaşĭ timp comitetul va insista pentru alcătuirea de asemenea aşeḑăminte şi în localităţile, în carĭ până în present de acestea nu esistă.

Se va lucra pentru complectarea albumurilor de cusăturĭ şi ţesăturĭ, cum şi a albumului tipărit şi pentru rěspândirea acestuia.

Doritorilor de a se folosi de maşinĭ şi unelte economice — li-se vor da spre folosire maşina de sěmănat. grapa de muşchiŭ şi alte unelte economice.

Cultivătorii de albine vor primi coşniţe şi alte unelte ţinětóre de agricultură.

Se va adresa cererea la înaltul ministeriu pentru pădureţĭ, altoi etc., ér on. direcţiune a institutului de credit „Albina“ va fi rugată a ne vota ajutor bănesc.

Se vor reedita cărţile edate de reuniune şi epuisate şi se vor edita şi alte scrierĭ economice folositóre.

Comitetul va lucra pentru organisarea şcólei practice economice din Săliştе.

Adunarea generală a 15-a se va ţiné în comuna Săcel.

Sibiiu, 17 Ianuarie n. 1903.

Pentru conformitate
Victor Tordăşianu,
secretar.

Apel.

Subscrişii în numele „Societăţei de cultură“ din Ocna-de-fer (Vaskő, p. u. Német Bogsán), apeléză la toţĭ domnii autorĭ, editorĭ şi posesorĭ de cărţĭ, rugându-i respectuos se bine voiéscă a dărui pe séma bibliotecei susnumitei societăţĭ din opurile d-lor.

Eventualele donaţiunĭ trimise la adresa sus numitei societăţĭ, se vor primi cu mulţămită, şi se vor cvita pe cale ḑiaristică.

Ocna de fer, (Vaskő) la 17 Ianuarie 1903 n.

Cu deosebită stimă:

Nicolae Bolocean, bibliotecar — *Const. Pausan*, preşed. societ.

NECROLOG. Subsemnaţii în numele lor şi al tuturor consângenilor, amicilor şi cunoscuţilor, cu inima întristată facem cunoscută încetarea din viéţă a prea iubitului nostru soţ, tată şi moş **Ioan Urzică**, comerciant, întêmplată aḑĭ în 28 Ianuarie 1903 st. n. la 10 óre séra după un morb îndelungat, în anul al 81-lea al etăţii şi al 48-lea al fericitei sale căsětorii. Il jelesce neconsolabila sa soţie şi întristata-i fică cu fiĭ ei, carĭ în defunctul aveau un valoros şi adevěrat soţ şi părinte iubitor; il jelesc toţĭ consângenii, amicii şi cunoscuţii, carĭ în dênsul au perdut o inimă sinceră şi francă; il jelesc negustorii braşovenĭ, carĭ avuseră întrînsul un soţ de muncă sîrguitor şi de onestitate esemplară.

Rěmăşiţele pămêntescĭ al scumpului defunct se vor aşeḑa spre odichnă vecĭnică în cimiteriul bisericii gr.-cat. din loc, Vinerĭ în 30 Ianuarie st. n. a. c. la 3 óre d. a. Fie-i ţěrina uşóră şi memoria neuitată!

Şard, în 28 Ianuarie 1903 st. n. Věd. Maria Urzică, soţie. Věd. Eufrosina Pop n. Urzică, fică. Marióra Herbay n. Pop, Veturia Taflan n. Pop, Victor Pop, nepoţĭ.

— **Andreiŭ Bidu**, comerciant, şi-a dat nobilul sěu suflet în mânile Creatorului, astăḑĭ la 3 óre p. m., împărtăşit cu Sfintele Taine şi după îndelungate şi grele suferinţe, în etate de 42 anĭ. Despre acéstă pierdere adînc simţită încunosciinţăm plinĭ de durere pe toţĭ amicii, rudeniile şi cunoscuţii scumpului decedat. Rěmăşiţele pămêntescĭ ale fericitului adormit în Domnul se vor ridica din casa proprie, Strada Prundului Nr. 33, Duminecă în 19 Ianuarie v. 1903 la 2 óre p. m. şi se vor depune spre vecînica odihnă în cimiteriul bisericei s. Treimi de pe Tocile.

Braşov, în 16 Ianuarie v. 1903.

Paraschiva Bidu născ. Popovicĭ, ca mamă; Elena N. Ghighiniţă născ. Bidu, Maria T. Badea-Puiu născ. Bidu ca surorĭ, Elena Popovicĭ ca mătuşă; Teodor Badea Puiu ca cumnat; Ioan Pricu, Andreiŭ, Paraschiva şi Victoria N. Ghighiniţă, ca nepoţĭ.

Literatură.

A apărut:

„Despre natura juridică a chestiunei române din Transilvania şi Ungaria“, de *Dr. Cassiu Maniu*, advocat Sibiiu „Tipografia“ societate pe acţii 1902. O broşură de 108 paginĭ, cuprinḑênd şépte capitole şi un anex. *Preţul o corónă, România 1 leu 50 banĭ.*

A apărut *„Alb şi Negru“*, (prosă) de Ioan *Gorun*. Preţul 3 cor. esemplarul. Depositul general la Tipografia „Voinţei Naţionale“. — Tot aci se mai află câte-va esemplare din volumul *„Câte-va Versurĭ“*, de acelaşĭ autor. Preţul 2 cor. Cărţile se espedéză contra preţului în mandat poştal.

„Clipe de repaus“ de *Sorcovă*. Un volum elegant, care póte ocupa loc pe masa orĭ-cărui salon. Preţul 2 coróne. (Pentru România 2 Lei 50 banĭ) porto extra. Credem a fi de prisos a mai recomanda în special acéstă nouě apariţie literară. In acest volum găsim un limbagiŭ frumos românesc şi niste povestirĭ scrise cu atâta spirit, încât cartea odată luată în mână, nu o mai pui jos, până nu ai cetit'o tótă. Se póte procura la Tipografia A. Mureşianu pe lângă trimiterea preţului indicat plus 20 banĭ porto.

Scrierĭ economice.

Manual complet de agricultură raţională, de Dr. *George Maior*, profesor de agricultură la şcóla superióră dela Ferěstrěu şi la Seminarul Nifon Metropolitul din Bucuresci. Cartea cuprinde patru volume:

Vol. *I Agrologia*, sěu Agricultura generală. 34 cóle de tipar cu 217 figurĭ în text. Carte didactică aprobată de On Ministerul de Agricultură al României cu decisia Nr. 2078 din 1897. Costă *5 coróne.*

Vol. II *Fitotechnia*, sěu cultura specială a plantelor, 38 cóle de tipar cu 202 figurĭ în text. Carte premiată de Academia Română cu premiul Nasturel-Herescu în sesiunea 1889. Costă *8 coróne.*

Vol. III. *Zootechnia*, sěu Cultura generală şi specială a vitelor cornute, dimpreună cu lăuăria şi lăptăria. 49 cóle de tipar cu 225 figurĭ in text. Costă *8 coróne.*

Vol. IV. *Economia Rurală*, sěu organisaţiunea şi administrarea moşiilor mari şi mici. Costă *8 coróne.*

Cartea d lui prof. Maior se deosebesce esenţial de lucrările de acest fel apărute până acuma in limba şi literatura română prin aceea, că este prima lucrare completă pe terenul agronomiei în limba nóstră, care tratéză tóte cestiunile cele mai marĭ ca şi pe cele micĭ privitóre la agricultura română din tote ţěrile locuite de Românĭ, pe basa progreselor actuale ale sciinţei şi technicei agricole moderne. Ea la serios concurenţa cu cele mai bune lucrărĭ apărute până acum în limbile culte: germană, francesă, etc.

Economia pentru şcólele poporale compusă de Teodor Roşiu, învěţător la şcóla principală română din Lăpuşul-Ungurescă. Ediţiunea a doua. Preţul 60 b. (pl. 5 b. porto.)

Despre influinţa împrejurărilor asupra acţiunilor şi deprinderilor animalelor de Lamarck, cu un studiu asupra lui Lamarck, de Panaite Iosiu. Preţul 50 b. pl. 10 b. porto.

România agricolă, studiu economic de Dr. George Maior. profesor de agricultură şi fost estimator espert la banca agricolă. Motto: „Sěrac în ţéră săracă“. Eminescu. Preţul 2 cor. plus 10 b. porto.

Insoţirile de credit împreunate cu însoţirĭ de consum, de vêndare, de vierĭ, de lăptarĭ etc. Indreptare practică pentru înfiinţarea şi conducerea de astfel de însoţirĭ, de F. W. Raiffeisen. *Ediţiunea a V-a* Trad. de *Dr. A. Brote*. Editura Reuniunei rom. de agricultură din comit. Sibiiului. Cuprinde 227 pag. costă cor. 1.60 (+ porto 20 banĭ.)

„Cartea Plugarilor“ sěu povestirĭ economice despre grădinărit, economia câmpului, crescerea vitelor“ etc. scrisă de *Ioan Georgescu*. 90 pag. Form. 8° costă 50 b. (+ 6 b. porto).

„Stupăritul“, întocmit cu deosebire pentru popor, pentru începětorĭ şi pentru toţĭ iubitorii de acest ram al economiei, de *Const. Dimian*, preot în Breţcu. O carte de 154 pag. format mare 8° Preţul cor. 1.60 (cu posta cor. 1.70)

Călindarul Plugariului.

A apărut şi se póte procura de la tipografia *A. Mureşianu* — Braşov, **„Călindarul Plugariului“**. Preţul, cu porto, **25 cr.** (50 banĭ).

Acest călindar, care apare acum în anul XI, cuprinde în afară de datele obicĭnuite calendaristice, geneologia domnitorilor din Europa, taxele telegramelor şi cele poştale, scala timbrelor, Měsurile, tîrgurile din Ardeal şi Ungaria şi lista advocaţilor românĭ.

In *partea literară* vedem portretul bine reuşit al repausatului episcop *Mihail Pavel* cu o biografie, de Augustin Paul, Rugăciune (poesie) de M. Eminescu, Restignirea lui Isus, de Sinkiewitz (un admirabil fragment din romanul „Sě-l urmăm“). Călugărenii (poesie) de C. Sandu, Cincĭ într'o păstaie (poveste de Andersen), Luléua lui moş Radu, Legenda pămêntului şi a muncii, de Dim. Dan, „Al mai tare om din lume“ (poesie în dialect bănăţenesc) de regretatul tîněr poet Victor Vlad Delamarina.

Partea economică este şi în acest an bine representată prin următórele articole: „Duşmanii economiei“ de Ioan Georgescu „Plantarea pomilor“ de A. Boldor, „Causele de ce sěměnăturile sunt rele“ de N. H. Vechiulescu, „Insecte stricăcióse pomilor şi viilor“, „Ce plătesce banul şi cum il cruţăm noi?“

După partea economică urméză pe mai multe paginĭ diferite *„poveţe“*, apoi „Diverse“ şi în fine „Anecdote şi Glume“.

Ca adaos sunt şi anul acesta o mulţime de anunţurĭ.

Slăbirea credinţei.*)

Trăim într'un timp, în care nepăsarea faţă de religie este la modă, în care puţinĭ se mai interesézá de Dumneḑeire. Astăḑĭ póte singur ţěranul mai adóră şi crede în Dumneḑeu. Singur el mai frequentéză biserica şi se ocupă cu cele sfinte. Dér chiar şi la ţěranĭ începe sě slăbéscă credinţa. Adevěrată evlavie mai au numai bětrânii, carĭ sunt convinşĭ până în adêncul sufletului, că Dumneḑeu esistă şi ca atare el este ocrotitorul şi părintele îndurat al celor bunĭ şi credincioşĭ. Ei frequentéză biserica, cetesc — cei ce cunosc slovele — cărţile sfinte şi urméză, ba şi îndeplinesc cele cetite acolo, după putinţă.

In fie-care Duminecă şi sěrbătóre, ba chiar în fie-care ḑi diminéţa şi séra vedĭ, cum merg bětrânii, sprijiniţĭ în toiag, la biserică. Şi ce frumos le stă! Sunt slabĭ, de stau sě cadă la pămênt, apěsaţĭ de greutatea anilor, şi tot nu voesc sě stea acasă, ci plinĭ de evlavie alérgă înaintea altarului, pentru a se ruga Aceluia, care cu mână tare sprijinesce toiagul bětrâneţelor lor. Sě nu admirĭ pe aceştĭ sfinţĭ pămêntenĭ?! Sě nu-ţĭ picure lacrimĭ din ochĭ, vědênd rîvna, cu care adóră ei pe Dumneḑeu?! Sě nu te cutremurĭ, vědênd. că tu nu aparţii acestora, ci eştĭ un necredincios, póte un păgân, care despreţuescĭ pe Ziditorul nesfîrşitului univers! Sě nu te mustre consciinţa pentru acésta? Ba te mustră. păgânule, căcĭ tu scii bine, că de viéţa vecĭnică, pregătită celor dreptĭ de la începutul lumii, nu vei avé parte, ci vei arde vecĭnic în focul Gheenei! Sě nu fie fericiţĭ acei bětrânĭ, carĭ îmbrăcaţĭ într'un zăbunaş, cu o căciulă ţurcană în cap, cu nisce papucĭ rěi în picióre bat, rězimaţĭ în toiagul lor, fericitul drum al bisericei, până atuncĭ, când tot pe acest drum vor fi duşĭ pe sus în locaşul cel vecĭnic al muritorilor! Şi ce frumos sunt slobozițĭ aceştĭ moşnegĭ în locaşul vecĭniciei! Toţĭ îi binecuvêntă, toţĭ aruncă bulgărĭ de pămênt peste sicriul lor şi sě închină la mormintele lor!

*) Articolul acesta este scris de un tîněr de bună speranţă. Ii dăm loc pentru principiile sănătóse, ce le conţine şi pe carĭ le esprimă cu cuvintele adevěratei convingerĭ.

Se va întêmpla și cu tine astfel necredinciosule? Tu, când vei fi slobozit în mormênt, o sĕ cadī cu capul în jos, pe tine n'o sĕ te rabde pămêntul în sînul lui, tu o sĕ fi asvêrlit și n'o sĕ încapī nicăirī!...

Da! într'un fel se va întêmpla cu cei credincioșī și într'altfel cu cei necredincioșī, într'un fel cu cei ced în Dumnedeu și păzesc legea lui, și într'altfel cu ateiștii. Și durere! numĕrul celor dintâiŭ scade vĕdêndŭ cu ochii, ér cei din urmă se înmulțesc ca frunḑa și iérba. Bóla ateismului cuprinde tot mai mult teren! Ea seceră ḑi de ḑi tot mai multe victime! Incepe a se lăți și la țéră! Țĕranii tinerī încep a-șī perde tot maī mult din puterea evlaviei lor! La ei nu mai vedī evlavia, cucernicia, ce au avut'o părinții lor. Cred mai mult în formă, decât în fond. Credința cea trainică a bĕtrânilor a dispărut din inima tinerilor.

Și ce sĕ fie causa? Cine ar avé datoria sĕ păstreze credința, evlavia în inima țĕrănimii? Cine ar avé datoria, sĕ împle sufletul țĕranilor cu religiositate și se facă, ca acésta sĕ se moștenéscă din tată în fiu? Cine óre? Nu preoții și învĕțătorii? Nu sunt ei numițī „păstorii" poporului? Pentru-ce nu-șī împlinesc datoria? De ce nu înrădĕcinéză evlavia în poporul, pe care-l conduc? De ce nu-l învață, cum ne-a învĕțat Isus Christos pe toțī? De ce nu caută, ca cu cuvêntul și cu fapta sĕ-l abată dela rĕtăcire?

Cei mai mulțī nu caută, fiind-că înși-șī nu sunt aceea, ce ar trebui sĕ fie! Ei înși-șī nu sunt pĕtrunșī de adevĕrata evlavie, de adevĕrata cucernicie! Inși-șī nu sunt în curat cu legătura dintre om și Dumnedeu! Inși-șī nu sunt — din fapte judecându-i — convinșī despre Dumnedeul cel adevĕrat, prea puternic, prea înțelept și întemeetorul intregei esistințe.

Bine, că spun ei lui Stan și lui Bran, sĕ nu mai facă cutare și cutare lucru, căcī Sf. Scriptură îl opresce, dér ce folos póte aduce o astfel de admoniare, esprimată în cuvinte slabe, care sĕ clatină nu numai în conținutul sĕu, dér sĕ sdruncină și prin forma sa. Lucrul principal e, *sĕ premérgă ei mai întâiu cu esemplu*, sĕ-șī arate religiositatea nu numai prin cuvinte, ci mai vêrtos *prin fapte!* Cum sĕ fie badea Ion darnic, când părintele însu-șī e un egoist și jumĕtate, care caută sĕ-șī tragă jar numai la óla lui, pe când de altul nicī nu-i pasă! Cum sĕ fie badea George modest, când părintele însu-șī e pricină de vrajbă în tóte părțile, când preotul sĕ cértă cu dascălul pentru o prescură séu câțī-va crucerī? Cum sĕ șī dea badea Nicolae votul sĕu unei persóne cinstite, când preotul, condus de egoismul sĕu, îl îndémnă sĕ-șī dea votul cutărui ticălos, prietin bun cu sfinția sa părintele?

(Va urma.)

Alexandru Papiu Ilarian

și decorațiunile de la 1850.

(Fine.)

După-ce face o interpretare căldurósă scrisórei tînĕrului Papiu Ilarian, autorul, dr. I. Rațiu, continuă așa:

Papiu însĕ nu numai cugeta și scriea astfel dér el tot astfel a și purces la timpul sĕu, rĕmânênd și în fața decorațiunei același, consecuent și nestrămutat, nu ca un tînĕr de 22 anī, ci ca un adevĕrat bărbat cu caracter deja bine format.

Intre cei decorațī era și Papiu. Incă în 21 August 1850 a hotărît Monarchul, ca sĕ-l distingă cu cruce de argint cu corónă în semn de recunoscință pentru meritele câștigate în epoca revoluției prin credință și alipire către îndreptățita ocârmuire, precum și prin patriotica sa ținută și activitate pentru stat: „Se k. k. Majestät hat a. h. Entschliessung vom 21 August l. J. dem Alexander Hilarius Papiu, Rechtshörer an der Wiener Universität zur Anerkennung der Verdienste, welche sich derselbe wärend der letzten Revolutionsepoche durch Treue und Anhänglichkeit an die rechtmässige Regierung, so wie durch seine Patriotische Haltung und Wirksamkeit um den Staat erworben hat, das silberne Verdinstkreuz mit der Krone allergnädigst zu verleihen geruht". [1])

Cum și pe ce cale s'a purces dela început din partea forurilor competente în privința predării decorațiunei lui Papiu, nu le scrie cu deplină siguranță. Dér avem douĕ documente sigure, din carī pe de-o parte putem suplini lacunele ivite în espunerea lucrurilor, ér de altă parte putem aduce sfirșitul cestiunei în armonică consonanță și cu atitudinea lui Papiu manifestată în scrisórea sa către Barițiu, și și cu informațiunile datorite lui Vicențiu Babeș tot în causa acésta. [2])

Aceste documente sunt: 1) *Declarațiunea* lui Papiu, în care spune, că primesce decorațiunea, dér fiind acéstă decorațiune un semn de bucurie, „el nu o va purta până când îmbunĕtățindu-se sórtea națiunei sale, nu va avé causă de a-se bucura"; 2) *Scrisórea* Consistoriului Universității din Viena, în care Papiu este recercat sĕ se presinte pentru a i-se preda decorațiunea publice și sĕrbătoresce....

Arătând mai departe, că declarațiunea amintită a făcut'o Papiu cu mult înaintea scrisorii consistoriului universitar din Viena, autorul spune, că în însășī scrisórea acésta se indică causa, ce a îndemnat pe Papiu la acea declarație anterióră. Scrisórea constată adecă, că Universitatea a fost însciințată despre decorarea lui Papiu din partea comandei militare a districtului Reteag. Apoi continuă așa:

De aicī putem conchide, că decorațiunea lui Papiu conferită lui încă în 21 August 1850, mai întâiŭ, a fost trimisă din Viena în tómna acelui an — la tot casul mai târḑiu de luna lui Septemvrie — la comanda militară ces. reg. din districtul Reteagului (com. Solnoc-Dobâca), căruia aparținea și Budiul-de-Câmpie, precum apare și din alte afacerī ale lui Papiu, spre a-se preda acestuia „în modul cuvenit". Fiind însĕ Papiu la studii în Viena, Comanda militară din Reteag, însărcinată cu predarea decorațiunei, l'a recercat acolo, probabil pe calea Universității și în același timp, când pentru prima-óră a făcut notificare în causa Consistoriului Universitar, adecă în 10 Noemvrie 1850.

Atuncī Papiu scrie declarațiunea sa din 26 Noemvrie și o trimite Comandei militare din Reteag, care în fața acestei declarațiunī în 18 Decemvrie trimite Universității din Viena decorațiunea spre a fi predată acolo lui Papiu.

In urma acestor oficióse demersurī apoi Consistorul Universității în 31 Decemvrie 1850 sub N-rul 3061 notifică lui Papiu, că este decorat de către Majestatea Sa ces. reg., și că Comanda militară din Reteag a trimis acolo decorațiunea; mai departe îi notifică hotărîrea senatului, că adecă predarea crucei de argint pentru merite va avé loc Joi, în 9 Ianuarie 1851 înainte de prânḑ la 11 óre în sala senatului universitar, în mod public și festiv, spre acest scop este învitat a-se presenta și dênsul: „In Folge dessen—ḑice scripta din cestiune— hat das Consistorium beschlossen die Übergabe des Silbernen Verdienstkreutzes an Sie am Donnerstag, den 9 Iäner 1851, Vormittags 11 Uhr in dem Universitäts-Consistorial-Saale in feierlicher Weise öffentlich zu veranstalten, wozu Sie daher aufgefordet werden, zu erscheinen".

Intr'acestea sosi ḑiua de 9 Ianuarie 1851. In aula cea mare a Universității erau conchemațī în adunare publică atât profesorii, cât și studenții. Fiind toțī de față se începù solemnitatea: Decanul universității se adresă către un tînĕr român de 22 anī, de statură mijlocie, cu ochī înfocațī, cu o înfățișare simpatică și demnă și îi oferi în numele Monarchului o cruce de argint cu corónă, drept rĕsplată din partea acestuia pentru atitudinea sa energică în decursul mișcărilor românescī dela 1848—49.

Cine era acel tînĕr? Cine altul, decât Alexandru Papiu Ilarian! El primi, ce e drept, decorațiunea, dér într'un astfel de mod, cât pe toțī îi puseră în uimire curagiul și principiile sale.

Când adecă i-se oferi decorațiunea, el într'o clasică vorbire rostită în limba latină, spuse în plenul adunărei, că profundul respect, ce-l are către persóna Impĕratului, nu-i permite sĕ respingă acéstă grație espresă prin decorațiune, dér nu o va purta, până nu se va schimba sórtea politică a națiunei sale.

Vorbirea sa rostită cu acéstă ocasiune, păstrată cu 26 de anī mai în urmă în „Cuvêntul funebral" al lui Vincențiu Babeș, este întru tóte identică cu declarațiunea sa din 26 Noemvrie 1850. Declarația sa corĕspunde pe deplin atitudinei și firei sale. Ea este, cu drept cuvênt, o trăsătură marcantă a caracterului sĕu neîntimidat, resolut și fără de nicī o șovăire.

Ilustréză în colorile cele mai vii pe fostul tribun și pe viitorul luptător al naționalismului român. Merită, sĕ o reproducem întrégă:

„Primesc cu cea mai adêncă mulțumită crucea de argint cu corónă pentru merite, ca un semn de un favor prea înalt al Majestății sale sacratisime; dér după ce eu trebue sĕ deplâng sortea politică a națiunei mele, care nu s'a îmbunĕtățit nicī după atâtea jertfe aduse pentru Monarchie; după-ce trebue sĕ deplâng pe tatăl meu, preotul, omorît de Maghiarī pentru-că el a apĕrat causa dréptă a Monarchiei; după-ce trebue sĕ deplâng sórtea jalnică a mamei mele și a micelor mele surorī lipsite de orī-ce ajutor omenesc; după-ce trebue în urmă sĕ deplâng trista sórte alor mii de orfanī lipsițī, ai căror părințī parte au cădut în luptă, luptându-se pentru Impĕratul, parte au fost stêrpițī cu diverse soiurī de mórte, fiind-că au ținut cu Impĕratul, și după-ce națiunea nóstră nu are încă nicī acuma din sînul sĕu, precum n'a avut nicī înainte de Martie, bărbațī învestițī cu putere politică, carī sĕ se îngrijéscă de acei orfanī și de întréga națiune: eu nu voiŭ purta și nicī nu voiŭ puté purta acest semn de bucurie, oferit mie cu atâta bunăvoință, până când ameliorându-se starea națiunei mele, nu voiŭ avé causă de-a mĕ bucura".

La audul acestora toțī cei de față rĕmaseră uimițī de curagiul estraordinar al înflăcăratului Papiu, care în felul acesta cuteză sĕ protesteze pentru națiunea sa înșelată.

[1]) Scrisórea Consistoriului Universitar din Viena către Papiu de dto 31 Dec. 1850 Nr. 3061. Păstrată în Bib. „Acad. Rom.".

[2]) Vedī „Telegraful Român" din 1877 Nr. 84.

Representații și petrecerī.

Moeciul superior (Bran).

Poporul român din Moeciul superior a avut în séra de 29 Decemvrie v. 1902 o séră plăcută prin producțiunea dată în școla gr. or. din partea tinerimei școlare de aicī sub conducerea și la stăruința tînĕrului învĕțător și teolog Ioan Balca și pe lângă sprijinul moral al preotului actual George Tișca.

Ca participant la acéstă petrecere, nu pot decât sĕ mulțămesc zelosului învĕțător pentru-că șī-a dat silința sĕ reușéscă bine petrecerea poporală, care a fost *prima* în acésta comună. Programul a fost bine ales, la înțelesul poporului, și binișor esecutat, constând din 10 puncte variate. Cântărī în cor cu copiii de școlă, declamărī comice, precum: „Caii Țiganului" și „Mocanul la biserică" de Th. Speranță. Diferite dialogurī și trialogurī, precum: „Nu umbla după cuiburile pasĕrilor", „Rușinea închipuită", „Nestorel Globurescu", predate din partea școlarilor. „Buna înțelegere" de M. Drăgan predate de 3 fete de țĕran, carī tóte a fost rĕsplătite cu multe aplause din partea publicului. Poesia „La oglindă", de G. Coșbuc declamată cu mult succes, „Ițig ghindește" de Th. Speranță, predată fórte bine de d-l învĕțător.

In fine ultimul punct: piesa teatrală „Barbul lăutarul" de V. Alexandri, predată érăși bine de d-l învĕțător Balca.

Petrecerea cu joc urmată după producțiune a decurs în cea mai bună ordine și cu vie animație până apróape de revĕrsatul ḑilei, când fie-care s'a depărtat la ale sale încântat de cele ce audise și vĕḑuse.

Venitul e destinat pentru fondul bisericei rom. din Moeciul superior.

Un participant.

Valea Hârtibaciului, Ianuarie 1903.

In sĕrbătorile Crăciunului am avut toțī poporenii noștri deosebita placere a asculta în biserica nóstră gr. ort. ceva, ce păn' acum nu ni-s'a dat ocasiune a audi, și anume: un cor bisericesc compus din 15 feciorī sdraveni sub conducerea învĕț. Ioan Holerga, a esecutat precis rĕspunsurile liturgice, așa încât de-a dragul sĕ-i fi ascultat acel cor în patru vocī.

De-asemenea numai destoiniciei și sîrguinței bravilor învĕțătorī Ioan Holerga și N. Neamț este a-se atribui și representația teatrală-declamatorică împreunată cu cântece și joc, ce a avut loc în 29 Dec. st. v. 1902 în sala cea mare a casei comunale din localitate.

Deși sala a fost mare, deși noroiul de pe Valea-Hârtibaciului nu era mic, totușī a alergat inteligența din împrejur la Alțina, în așa mare numĕr, că sala cea mare abia a fost în stare sĕ îi cuprindă pe toțī.

Intréga programă a fost fórte bine alésă și bine esecutată. Piesele teatrale: „Otrava femeiéscă", de N. Țintariu, și „Arvinte și Pepelea", de V. Alexandri au fost cu succes jucate. D-șóra Livia Balaban a declamat cu pricepere poesia „La oglindă", de G. Coșbuc. Peste tot fie-care punct din programă a fost bine reușit și din partea publicului viu aplaudat. Nu pot trece cu vederea, sĕ nu amintesc și succesul cântărilor, precum și jocul „Călușeriul", în carī sdravenii feciorī șī-au arătat dibăcia lor, precum și ascultarea și supunerea față de aceia, carī îi învață și povĕțuesc. Cu o mare plăcere am ascultat un punct, care n'a fost pus în programă, și anume: „A cădut o rază lină", duet esec. de d-șóra L. Balaban și d-l Traian Petrișor, teol. a. II, carī asemenea au fost viu aplaudațī.

Intêmplându-se lucrurī de acestea în o comună, fără îndoială, că sunt vii dovedī de înaintare și de zelul spre o desvoltare culturală mai mare. Tóte acestea sunt meritul învĕțătorilor I. Holerga și N. Neamț, carī își dau tótă silița spre înaintarea nóstră.

Un participant.

Despre junghiurī la copiī micī și vindecarea lui.

(Bronco-pneumonia).

Junghiul séu bronco-pneomonia copiilor micī, este o bólă fórte periculósă, provenită din rĕcélă, séu cele-mai adesea-orī vine ca complicațiune, în cursul séu în urma bólelor ca: *coriul* (rugeola), angina difterică, séu tusea măgărescă. Cu greu se póte cunósce acéstă bólă de popor, totușī unele mame mai obicînuite, ar puté-o cunósce cu ușurință, chiar dela începutul bólei, după următórele semne fisice: când în urma unei rĕcelī, séu în casul bólelor enumĕrate mai sus, vor vedé, că copilul începe sĕ ardă, mai ales la cap, sĕ tușéscă puțin, apoi sĕ aibă năduf, că respiră iute, că nările se umflă și se ridică de câte orī rĕsuflă, ér copiiī mai micī nu mai pot plânge, ci mai mult țipă, ca cum i-ar ține ceva, nu pot respira bine, une-orī se înecă, așa că fața le devine vênĕtă și când tușesc, tusea le este scurtă, déső și durerósă; nu pot scuipa nimic și în piept le hârcăe flegma; pulsul le e repede și slab, nu mănâncă nimic, au sete mare, și constipație, nu pot dormi, ba câte odată au și delir, vorbesc prin somn, și tresar: atuncī suntem apróape singurī după tóte aceste semne, că copiiī au junghiŭ.

Ce trebue făcut în asemenea casurī? Cel dintâiŭ lucru, ce trebue făcut este sĕ punem copilul într'o odae mai spațiósă și luminósă, aerisată bine, și la o căldură potrivită (18⁰), stropind prin casă cu soluție

de acid fenic, cât de des posibil. Copiiĭ micĭ de tot să nu-i lăsăm în légăn, ci trebue purtaţi în braţe, când pe o parte, când pe alta, ca să nu se grămădéscă sângele la un loc; copiii mai marĭ să li-se recomande, ca culcându-se să nu stea numai pe o parte. Pe lângă acestea se mai recomandă, ca în picióre să aibă ciorapĭ lungĭ de lână. La început pentru a micşora durerea junghiului şi a împrăscia sângele de la junghiŭ, putem să le punem mai multe ventuse (pahare) pe piept şi pe spate, repetându-le de mai multe-orĭ pe ḑi şi nópte; séu muştar întins pe o cârpă şi aplicat la spate şi la piept, ţinéndu-l 1—5 minute până se roşesce pielea.

D-rul *Legendre* recomandă la junghiŭ, cérşafurĭ ude recĭ, cu carĭ să se învélescă tot pieptul; prin acest mijloc, în câte-va minute, se micşorézá numĕrul respiraţiunilor, tot sângele se trage înafară, şi face mult bine bolnavului. Pentru a face aceste comprese recĭ, se întrebuinţézá un cérşaf împăturit în 4 séu în 8, aşa ca să acopere tot pieptul copilului. Il muiem în apă rece curată, séu amestecată cu un sfert spirt, după aceea îl stórcem, ca să fie numai ud. Copilul este desbrăcat iute, şi i-se pune cérsaful împrejurul pieptului, ér pe de-asupra se pune o gutapercă, séu o cârpă unsă cu céră. După un sfert de óră se scóte şi ér se udă şi ér se pune a doua óră, şi se reînoiesc aceste operaţiunĭ la tóte sferturile de ceas, mai târḑiu la jumĕtate de ceas, şi chiar la un ceas, după cum vom vedé, că copilul respiră mai uşor şi mai rar, şi după căldura ce o va avé. Décă după un numĕr de aplicaţiunĭ de acestea, nu vedem nicĭ o îmbunĕtăţire, atuncĭ să-i punem comprese peste tot corpul. Pentru-ca să facem acéstă operaţiune, ne trebue un cérşaf mai mare, pe care îl îndoim în două séu în patru, aşa ca să-i acopere tot corpul, îl muiem în apă rece, îl stórcem bine şi înfăşăm copilul cu acest cearşaf, afară de cap, dându-i să bea mai întâiŭ câte-va lingurițe de ceaiŭ cu rom. Acest cérşaf trebue aplicat peste tótă pielea copilului, adecă pe sub subţiorĭ, cópse, picióre, etc.; îl vom ţiné astfel înfăşurat două césurĭ, şi vom repeta operaţiunea după 3 óre.

D-rul *Legendre*, mai recomandă la junghiŭ şi *băile recĭ*, mai ales când junghiul vine în urma corinlui (pojarului); aceste băi recĭ scoboră caldura, provócă eşirea cu udul, uşurézá respiraţiunea, şi copilul bolnav devine mai liniştit. Cea dintâiŭ bae va fi de 28°, şi de o durată de 5—20 minute, băile următóre pot fi de 24° şi chiar de 18°. In timpul băii se póte turna pe cap apă rece. Indată ce copilul începe să tremure, trebue scos din bae, se şterge şi se frécă bine cu un cérşaf, şi i-se dă să bea ceva: un ceaiŭ, o cafea séu o supă.

D-rii Benoit de Lyon şi Lemoine de Lille, recomandă la junghiŭ *băile calde*. Temperatura băei trebue să fie între 36—38 grade, ér găletarul de bae trebue să fie destul de mare şi plin cu apă, pentru ca copilul să fie cufundat în apă până la gât; pe cap trebue să-i pue un şervet udat în apă rece. Durata băei va fi de ḑece minute, şi reînoită după un ceas. La întrare în bae să-i dăm puţin ceaiŭ séu cafea.

După sub-semnatul, tratamentul cel mai energic al junghiului la copiiĭ micĭ sunt *băile calde cu muştar*. Pentru a prepara o bae de muştar, se pune 250 grame făină de muştar muiată cu apă rece, în fundul băii, apoi se adaugă apa caldă necesară. După eşirea din bae, bolnavul va adormi liniştit, respiraţiunea va fi mai uşóră pulsul mai regulat şi mai rar. Când bóla este la început, trei băi de muştar ajung, ca să se vindece; când bóla este mai înaintată, trebue să-i facem până la 6 băi în 24 césurĭ, din care 2 séu cel mult 3 numai cu muştar, şi restul fară muştar. Durata unei băi póte fi 10—15 minute. Sunt une-orĭ casurĭ grave, când putem da băi de muştar la 2 séu 3 césurĭ, şi chiar pentru a le răci treptat, când copilul este în bae, astfel ca să-l scótem din bae rece, după 10 minute. Tot-déuna la copiiĭ micĭ să lucrăm dela început energic, şi orĭ cât de multe băi le vom face, nicĭ-odată nu le va strica. La ţéră şi prin alte mahalale de la oraş, este un prejudiţiu fórte urit asupra băilor recĭ séu calde, în tratamentul junghiului, mai ales când are şi coriu séu scarlatină, fără să cunóscă binefacerile lor.

D-rii Comby şi Dujardin Beaumetz, recomandă în tratamentul afecţiunilor pulmonare la copii şi alcoolul, dat sub formă de rachiu séu coguac, séu sub formă de vin, în doză de 5—10 grame pe ḑi pentru fie-care an de vrêstă, cu condiţiunea, ca să nu se repete mai mult de-o săptĕmână.

Lucrul esenţial la acéstă bólă este şi dieta mâncărei, căcĭ trebue să silim bolnavul să bea cât de mult, ca să urineze mult şi să mânânce: lapte, supă, ouĕ, unt, etc., şi să-şĭ curețe gura şi nasul dese orĭ cu apă boricată séu cu apă de Vichy.

(„Alb.“) **Dr. Constantin An. Macri.**

Dare de sémă şi mulţămită publică.

Braşovul-vechiŭ, 12 Ianuarie 1903.

Membriĭ corului bisericei nóstre a „Sântei Adormirĭ“ din Braşovul-vechiŭ, carĭ în séra de bobotéză au dat în sala hotelului dela Orient producţiunea lor musicală-teatrală-declamatorică, au satisfăcut prin esecutarea variatului program aşteptările numĕrosului public asistent. Atât cântările conduse de zelosul învĕţător d-l Nicolae Oancea jun., cât şi declamaţiunile, au reuşit spre mulţămirea tuturor.

Pe lângă partea morală, şi cea materială încă a reuşit în mod destul de mulţămitor, căcĭ venitele represintă frumósa sumă de 280 coróne 48 filerĭ, din care subtrăgêndu-se cheltuelile de 188 coróne 20 filerĭ, resultă un venit curat de *98 coróne 28 filerĭ*, care sumă s'a dat epitropiei parochiale pentru a se folosi spre scopurĭ şcolare.

Ţinem de o deosebită plăcere şi onóre a aminti cu mulţămire numele P. T. Domnĭ, carĭ ni-au trimis oferte şi au contribuit peste preţul biletului cu următórele sume:

D-nii: Traian H. Pop, redactor 1 cor., Ioan I. Maximilian 2 cor., Nicolae Oancea jun., învĕţ. 4 cor., Vasile Lazurca Lăzăreanu 60 filerĭ, D. Platoş, Petru Pavel, „Eremias nepoţii“, N. N., N. Balea, N. N., Sterică, N. N., A. Mazuchi, Maria I. Munteanu, D-nii M. et N., N. Grădinar, A. Bârsan, D. Lemenyi, Vasile Popovicĭ, G. Navrea şi N. N. câte 1 coróná.

„Albina“ 9 cor., Dr. Moşoiŭ 1 cor. 60 filerĭ, N. Şuştai 2 cor., Dr. Mănoiŭ 2 cor., D-na Steriu 3 cor., Dr. A. Lemenyi 4 cor., Virginia Vlaicu 2 cor., Nicolae Fizeşanu, preot militar 2 cor., Michail Popovicĭ 5 cor., G. Nica 2 cor., P. Nemeş 2 cor., D-na B. Blebea 2 cor., Ioan Broşiu, capelan în Dârste 2 coróne, parochul loc. Iosif Maximilian 2 cor., şi George Crêngă, învĕţ. în Stupinĭ 1 coróná.

Mulţămim Onoratului public, care a onorat cu presenţa representaţia corului bisericei nóstre, precum şi Onoraţilor D-nĭ contribuitorĭ, carĭ au binevoit a oferi ajutorul în banĭ sus arătat.

Nu putem întrelăsa, ca şi pe acéstă cale să aducem viile mulţămirĭ stimatului Domn învĕţător Nicolae *Oancea* jun., care a ostenit pentru instruirea tinerimei nóstre în cântărĭ şi a condus corul nostru, compus din flăcăi şi fete, cu zel şi cu dragoste adevĕrat românéscă.

În fine mulţămim membrilor corului bisericei nóstre pentru zelul ce şi-l dau, ca să ridice tot mai mult numele şi vaḑa parochiei nóstre prin prestaţiunile lor, cât şi pentru împrejurarea, că suma resultată din producţiunea dată, au destinat'o şi oferit'o cu plăcere pentru scopurile şcólei nóstre locale.

În numele comitetului parochial a bisericei Sântei Adormirĭ din Braşovul-vechiŭ:

Iosif Maximilian,
paroch şi preşed.

Painginul cu cruce.

— Legendă. —

Secerĕtorii mei la amiaḑă-ḑĭ să puseră pe lângă herbeica*) cea cu mâncare, eu mĕ uitam la ei, cât de cu dulce sorbeau cu lingurile cele de lemn mâncarea din ea. Femeia lui Năchita prinse un paingin de pe cârpa, cu care era învĕlită Vuţa lui Filimon.

— Uitaţi-vĕ ómenĭ, un paingin cu cruce, ḑise ea.

Toţĭ se uitară la el.

— Are 8 ochĭ şi 8 picióre, ḑise Pavele Morăreşcilor, poreclit din hulă Posoie.

— De ai avé şi tu atâţia ochĭ, ḑise Flórea Ingroşelóiei, ai vedé mai bine unde dai cu securea şi nu te-ai tăia de atâtea orĭ într'o ḑi.

— Şi tu de ai avé 8 picióre ai umbla mai în spor când mergĭ să ne aducĭ apă, ḑise el, nevrênd să-i rĕmână dator cu rĕspunsul pişcător.

— Care dintre căţĭ sunteţĭ aci, mi-ar scí spune, de ce are painginul acesta semnul crucei pe el? ḑise Gligorea lui Pantiş din Valea-mare.

— Nicĭ unul nu scim, ḑise Năchită.

— Décă nu scţĭ, ascultaţĭ, că vi-o spun eu:

Ci-că atuncĭ când pe Domnul Christos l'au rĕstignit Jidovii, un paingin să sui pe crucea lui.

Când ajunse lângă capul lui Christos să uită cu jele la El şi-i ḑise: Dómne, scii că eu sunt lăsat de Dumneḑeu, ca să sug sângele altor pepĭ,**) decĭ rogu-te, cu puterea ta cea dumneḑeéscă, fă, ca eu să pot suge sângele acestor Jidovĭ spurcaţĭ şi îndrăciţĭ în suflet, carĭ nicĭ acum, când vĕd, că eştĭ în cele din urmă ale tale, nu-ţĭ dau pace, ci în neastêmpĕrul lor cel pĕcătos şi acum te scuipă şi te batjocoresc.

Christos îl privi mulţumit şi îi ḑise, de aşĭ vrea, nu ar puté să facă ei acésta cu mine, ci ca să scie lumea, că şi într'un paingin a fost mai multă bunăvoinţă faţă de mine, decât în poporul jidovesc, te binecuvênt şi las, că de adĭ înainte, tu şi toţĭ urmaşii tĕi să aveţĭ pe trupul vostru sĕmnul acestei sfinte cruce, prin care omenimei s'a adus mântuire.

Painginul nu ḑise nimic, căcĭ Christos îi făcŭ semn să se pogóre de pe cruce. Un Jidov îl luă în sémă şi voi să calce pe el, căcĭ cugetă în prostia lui, că va fi vre-un duch din ceea lume, venit întru ajutorul lui Christos, căcĭ până atuncĭ nu aveau painginii cruce pe ei, dér când vru să-l calce, îi amorţi piciorul, pe care îl ridicase să-şĭ împlinéscă gândul şi până a trăit n'a putut călca cu acel picior, ci îl tîrâia numai după celălalt. De-atuncĭ între painginĭ sunt şi de cei cu cruce.

Antoniu Popp.

*) Ólă cu mâncare.
**) Insecte.

Spre sciinţă.

Subscrisul declar, ca tată, că nu iau nicĭ o rĕspundere pentru datoriile, ce le face icĭ colea prin oraş fiul meu *Vasilie Nicolae Furnică*, şi nu voiŭ plăti nimic pentru dênsul.

Braşov, 18 Ianuarie v. 1903.

Nicolae George Furnică.

Anunţurĭ de căsĕtorie.

De la 16 până la 22 Ian. 1902.

1, Michael Konradt ev. rîndaş din Domald cu Bánny Iuliana r. cat. din Braşov. 2, Dumitru Chivarariu gr. or. lucrător cu Marina Sîrbu gr. or. din Braşov. 3, Ioan Bîrsanu gr. or agricultor cu Iustina Gazelau, gr. or. din Braşov. 4, Franz Karl Mechel, ev. culegĕtor tipograf, cu Luisa Iohanna Aerkeder ev. din Braşov. 5, Gheorghe Bureţia gr. or. lucrător, cu Paraschiva Grădinaru gr. or. din Braşov. 6, Tana Jozsef unit. lucrător din Braşov cu Deak Lina ev.-ref. din Bölöu. 7, Martin Liehn ev. agricultor cu Iohanna văd. Karl Miess n. Tartler ev. 8, Niculae Lupşanu gr. or. calfă de lăcătuş cu Maria Hârbea gr. or. din Braşov.

Proprietar: **Dr. Aurel Mureşianu.**
Redactor responsabil: **Traian H. Pop.**

Nr. 41—1903.

PUBLICAŢIUNE.

Mercurĭ în 4 Februarie 1903 la 10 óre a. m. **se va ţine licitaţie cu oferte** în cancelaria de administraţie a pădurilor oraşenescĭ (aflătóre sub Bucium Nr. 9) spre a **se da în arêndă pe timp de 6 anĭ**, adecă până la finea anului 1908, **126 jugĕre păşune şi livedĭ**, carĭ se află în părţile de pădure din revirul oraşenesc, şi anume: *A*) **păşune**: în locucurile numite: Kuhstall, Stiefel, Crucea păcurarului, Reuberkaul, Piscu Branişte, Hengelu şi Susóica; *B*) **livedĭ**: în Grópa grădinarului, Livadia fostă a lui Furnică şi Livadia dela Ţipu lui Meşotă, adecă 89·8 de jugĕre păşune de pădure şi 36·2 jugĕre de livadie, la olaltă 126 jugĕre catastrale.

Ofertele timbrate în ordine, au să conţină declaraţiunea, că oferentul cunósce condiţiunile şi că se supune acelora fără reservă, şi au să fie presentate la administraţiunea oraşenéscă de pădurĭ până la 10 óre a. m. din ḑiua licitaţiunei.

Fie-care oferent are să aclude oferentului sĕu drept vadiu 10% din suma ce o oferesce ca arêndă anuală, acéstă sumă oferentul învingĕtor va avé a o întregi până la jumĕtatea sumei oferite ca arêndă şi a o depune ca cauţiune.

Obiectul de arêndat să dă în arêndă ca un întreg numai unui oferent, de aceea şi ofertele numai în acest sens sunt a se face.

Condiţiunile de arêndă să pot vedé în cancelaria de administraţie a pădurilor oraşenescĭ în decursul órelor de oficiu.

Brassó, 28 Ianuarie 1903.

Administraţia pădurilor oraşenescĭ.

(832,1—1.)

Anunț de licitație.

În 23 și 24 Februarie st. n. se va **vinde** cu licitație în localul casei de zăloge dela órele 8—11 a. m. și 2—4 óre p. m. obiectele amanetate în luna lui Decemvrie 1901 și Ianuarie 1902 începênd cu Nr. 1845—1902, a căror termin au espirat și nu s'au rescumpĕrat.

Obiectele care se vor vinde sunt **ginvaericale, ciasornice d'aur și argint** și alte scule de aramă, **cioae, cositor, flanele, haine** bărbătescĭ, femeescĭ, **cisme, ghete** ș. a.

Vênḑarea se face cu banĭ gata.

Rĕscumpĕrarea sĕu înoirea amanetelor se póte face numai cu o ḑi înainte de licitație.

In ḑiua vênḑării cu licitație nu se permite nicĭ într'un chip.

Brassó, 28 Ianuarie 1903.

Oficiul casei de amanete din Brașov.

(830,1—3.)

Nr. 616—1903

PUBLICAȚIUNE

Se provócă toțĭ posesorii de cânĭ de pe teritoriul orașului Brassó, ca **să-șĭ scopul conscrie cânilor pe anul 1903** să ia dela oficiul orășenesc de dare **până 10 Februarie a. c.** în primire foile de insinuare, și provĕḑute cu datele recerute, sĕ le aștérnă aceluiașĭ oficiu, *cel mult până la 20 Februarie a. c.*

Pentru acei posesorĭ de cânĭ, carĭ nu pot scrie, se provĕd foile de insinuare, pe temeiul informațiunilor lor verbale, de cătră oficiul orășenesc de dare cu datele recerute.

Acei, carĭ îndecursul anului ajung în posesiunea unui câne, se îndatoréză, ca pe basa fóiei de insinuare sĕ arate îndecursul de 3 ḑile oficiului orășenesc de dare, că posede câne.

Intrelăsarea însinuărei cânilor se pedepsesce, în sensul statutului de cânĭ, *cu pedépsă dela 1 cor. până la 100 coróne sĕu cu arestul corĕspunḑĕtor.*

Brassó, 22 Ianuarie 1903.

2—2. *Oficiul de dare orășĕnesc.*